

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту.

Завідувач кафедри _____
д.ек.н проф. Грабинський І.М. "___" _____ 2023 р.

Мінтенко Артем Русланович

**УПРАВЛІННЯ МІГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В
ПОЛЬЩІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ**

Магістерська робота

Спеціальність – Міжнародний менеджмент

Керівник: кандидат економічних наук
доцент Герлах Ірина Василівна

м. Львів - 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ МІГРАЦІЙНІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ	7
1.1. Загальна характеристика міграційної політики Польщі	
1.2. Вплив війни в Україні на міграційні процеси в Польщі	
1.3. Проблеми в управлінні міграційними процесами в період війни	
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ	8
2.1. Заходи для забезпечення безпеки та інтеграції переселенців	
2.2. Економічні та соціальні аспекти міграційної політики	
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗИ ТА ВИКЛИКИ В УПРАВЛІННІ МІГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ	21
3.1. Прогнозування майбутнього обсягу міграції	
3.2. Виклики та перспективи для управління міграційними процесами	
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27

ВСТУП

Актуальність дослідження на тему "Управління міграційними процесами в Польщі у період війни в Україні" є надзвичайно важливою та виправданою в контексті сучасних геополітичних та соціально-економічних викликів. Війна в Україні викликає значний міграційний наплив, особливо до сусідніх країн, таких як Польща.

Дослідження цієї теми може розкрити динаміку та наслідки масового переселення українців до Польщі, враховуючи не лише економічні аспекти, але й соціальні, політичні та культурні виклики, які виникають у зв'язку з цим явищем.

Аналіз управління міграційними процесами стане важливою складовою для визначення ефективних стратегій інтеграції мігрантів, захисту їхніх прав та розвитку політик, спрямованих на забезпечення безпеки та сталого розвитку як для самої Польщі, так і для України.

Дана тема також висвітлює важливі аспекти міжнародних відносин та співпраці між країнами в умовах кризи. Управління міграційними потоками вимагає збалансованого підходу, який враховує інтереси та потреби обох країн, сприяючи сталому розвитку та покращенню умов для мігрантів.

Отже, дослідження даної теми в контексті війни в Україні не тільки розширює розуміння міграційних процесів, але й може внести вагомий внесок у розробку політик та стратегій, які сприятимуть ефективному управлінню цими процесами та забезпечать сталість та безпеку обох країн.

Визначення міграційних процесів

Міграційні процеси означають переміщення людей з одного регіону, країни або континенту до іншого з різних причин, таких як пошук кращих умов проживання, праці, освіти, політичних або соціальних переслідувань, конфліктів чи зміни життєвої ситуації.

Міграційні процеси можуть бути внутрішніми (в межах однієї країни) або зовнішніми (між країнами), тимчасовими або постійними, індивідуальними або

масовими. Вони можуть мати різні напрямки та масштаби, від внутрішніх переселень на рівні міста або регіону до глобальних міграційних потоків.

Міграційні процеси є складним соціальним явищем, що впливає на економіку, політику, культуру та інші сфери суспільства як у країнах відправлення, так і у країнах прийому. Вони можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки для обох сторін, і вимагають ефективного управління та розробки політик, що сприяють інтеграції мігрантів та забезпечують їхні права та добробут.

Одним із прикладів міграційних процесів є переселення українців до Польщі під час війни в Україні. Цей процес включає переміщення людей з України до Польщі у пошуках безпеки, працевлаштування та кращих умов проживання.

Контекст війни в Україні та його вплив на міграцію в Польщі

Війна в Україні має значний вплив на міграційні процеси, зокрема на переселення українців до Польщі. Конфлікт в Україні, який розпочався в 2014 році, спричинив значну нестабільність, насильство та загрозу безпеці для мешканців багатьох регіонів країни.

У зв'язку з цим, багато українців змушені були шукати притулок та захист у інших країнах, зокрема в Польщі. Польща, як сусідня країна, стала важливим напрямком для тимчасового або постійного переселення багатьох українців.

Війна та нестабільна ситуація в Україні створили серйозні економічні, політичні та соціальні проблеми, що стимулюють міграцію. Українські мігранти шукають робочі місця, кращі умови проживання та безпеку у Польщі. Це часто пов'язано зі зміною економічних можливостей, доступу до освіти та медичних послуг, а також політичної стабільності.

Польща, як країна-член Європейського Союзу, надає деякі можливості для законного працевлаштування та отримання дозволів на проживання для українських мігрантів. Проте, мігранти часто зіткнуться з викликами, пов'язаними з соціальною інтеграцією, мовними бар'єрами, дискримінацією та іншими проблемами.

Українська міграція до Польщі внаслідок війни має складні наслідки для обох країн. Для України це означає втрату робочої сили, розриви в суспільстві та економіці. Для Польщі вона створює виклики у сферах зайнятості, соціального забезпечення та інтеграції мігрантів.

Враховуючи цей контекст, управління міграційними процесами в Польщі у період війни в Україні має на меті розробку політик та стратегій, спрямованих на інтеграцію українських мігрантів, захист їхніх прав, підтримку економічної та соціальної адаптації, а також співпрацю з українськими владами для забезпечення безпеки та врегулювання конфлікту.

Мета роботи полягає у вивченні управління міграційними процесами в Польщі у період війни в Україні, а також аналізу перспектив та викликів міграційних процесів.

Для реалізації поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання дослідження:

1. Охарактеризувати міграційну політику Польщі.
2. Вивчити вплив війни в Україні на міграційні процеси в Польщі.
3. Визначити проблеми в управлінні міграційними процесами в період війни.
4. Проаналізувати заходи для забезпечення безпеки та інтеграції переселенців.
5. Описати прогноз майбутнього обсягу міграції.
6. Розглянути виклики та перспективи для управління міграційними процесами.

Об'єкт дослідження: міграційні процеси в Польщі.

Предмет дослідження: управління міграційними в Польщі у період війни в Україні.

Матеріали дослідження: Для проведення дослідження використовувалися статистичні дані, наукові публікації, законодавчі акти, документи владних органів, звіти організацій та інші релевантні джерела.

Методи дослідження: реалізація завдань дослідження здійснювалася за допомогою використання загальнонаукових та спеціальних наукових методів, а

саме: аналізу та синтезу, індукції та дедукції; та графічних методів. Для вирішення поставлених завдань було використано методи наступні дослідження:

- теоретичні: аналіз наукової літератури, угруповання.
- емпіричні методи: спостереження, контент-аналіз.

Теоретична значущість дослідження полягає в академічному та науковому внеску у розуміння міграційних процесів та їх управління, зокрема в контексті війни в Україні та її впливу на ситуацію в Польщі. Дослідження спрямоване на розкриття ключових аспектів міграційної політики Польщі, урахуваючи сучасні виклики та перспективи.

Практична значущість дослідження полягає підґрунті для оптимізації міграційної політики, розробки заходів безпеки та інтеграції переселенців, підтримки економічного розвитку, надання рекомендацій для державних органів та громадськості, а також сприянню обміну досвідом та міжнародній співпраці у сфері управління міграційними процесами.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань. Загальний обсяг дипломної роботи – 80 сторінок, 3 рисунка, 1 таблиця та 1 додаток. Перелік посилань нараховує 106 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ

1.1. Загальна характеристика міграційної політики Польщі

Перед початком війни в Україні, міграційна політика Польщі була спрямована на привабливість країни для закордонних працівників та мігрантів. Польща активно розвивала свою економіку та створювала сприятливі умови для притягнення іноземних робітників.

В рамках цієї політики, Польща впроваджувала спрощені процедури для отримання робочих дозволів, зокрема для громадян України. Такі заходи сприяли залученню українських працівників до польського ринку праці і забезпечували різноманіття робочої сили для різних секторів економіки.

Польща також надавала певні соціальні та медичні послуги для закордонних працівників, що сприяло їхній інтеграції в польське суспільство. Були розроблені програми та проекти, спрямовані на навчання мові та культурну адаптацію мігрантів.[1]

Метою такої міграційної політики було залучення кваліфікованої робочої сили, зменшення дефіциту на ринку праці та сприяння економічному розвитку країни. Українські мігранти мали можливість знайти роботу та покращити свої економічні умови, а Польща мала доступ до недорогої робочої сили.

Проте, початок війни в Україні драматично змінив ситуацію і міграційну політику Польщі. Країна стала стикатися з новими викликами та потоками біженців, що вимагало перегляду та адаптації своїх міграційних стратегій та політики у контексті війни та гуманітарної кризи.

Управління міграційними процесами в попередній досвід Польщі включав ряд стратегій та заходів.

Розвиток законодавства: Польща приймала закони та нормативні акти, які регулювали міграційні процеси. Це включало в себе процедури отримання робочих дозволів, правовий статус мігрантів, процедури врегулювання статусу біженців та інші аспекти міграційної політики.

Програми та проекти: Польща розробляла та впроваджувала програми та проекти, спрямовані на інтеграцію мігрантів у польське суспільство. Це включало навчання мові, культурну адаптацію, підтримку в пошуку роботи та житла.[2]

Співпраця з міжнародними організаціями: Польща співпрацювала з міжнародними організаціями, такими як Міжнародна організація з міграції (МОМ) та Європейський союз, для обміну досвідом та отримання підтримки у впровадженні ефективних міграційних стратегій.

Моніторинг та аналіз:

Польща здійснювала моніторинг та аналіз міграційних процесів для оцінки їх впливу на суспільство та економіку. Це допомагало управлінцям приймати обґрунтовані рішення та вносити необхідні зміни в політику.

Співробітництво з країнами походження:

Польща підтримувала співробітництво з країнами походження мігрантів для вироблення спільних стратегій та розв'язання проблем міграції. Це включало діалог, обмін інформацією та спільні проекти.[3]

Ці попередні досвіди управління міграційними процесами створили базу для подальшого реагування на міграційну ситуацію під час війни в Україні.

1.2. Вплив війни в Україні на міграційні процеси в Польщі

Перехідні міграційні потоки, що спостерігаються під час війни в Україні та вплив на міграцію в Польщі, мають свої причини. Деякі з них включають:

- **Конфлікт та насильство:** Війна в Україні призводить до загострення конфлікту та насильства, що змушує людей шукати безпеки та захисту в інших країнах, включаючи Польщу.

Основні причини, що спонукають людей до переїзду, включають:

Безпека: Війна створює небезпечні умови для життя та безпеки людей. Загострення конфлікту, бойові дії та насильство залишають населення в постійному страху та ризику. Шукаючи безпеки, багато людей звертаються до інших країн, включаючи Польщу.[4]

Ізольованість та обмежений доступ: Війна може призвести до ізоляції деяких регіонів та обмеженого доступу до основних послуг та ресурсів. Це може змусити людей шукати кращих умов життя та можливостей за межами конфліктної зони.

Економічні труднощі:

Воєнний конфлікт призводить до руйнування інфраструктури, зупинки економіки та втрати робочих місць. Багато людей втрачають засоби до існування і стикаються з економічними труднощами. Вони можуть шукати працевлаштування та економічні можливості в інших країнах, включаючи Польщу.

Ці фактори, пов'язані з конфліктом та насильством, стимулюють міграцію з України до Польщі як спосіб забезпечити безпеку, захист та кращі умови життя.

Економічні труднощі:

Війна призводить до зруйнування інфраструктури, зупинки економіки та втрати робочих місць, що примушує людей шукати можливостей для працевлаштування за кордоном, в тому числі в Польщі.

Війна призводить до наступного:

Зруйнування інфраструктури:

Бойові дії та воєнна ескалація можуть спричинити значне пошкодження інфраструктури, такої як дороги, мости, будівлі, енергетичні системи тощо. Це має негативний вплив на економіку регіону та можливості для працевлаштування.

Зупинка економіки:

Війна призводить до зупинки економіки в конфліктній зоні. Бізнеси перестають функціонувати, фабрики припиняють виробництво, торгівля зменшується. Це призводить до великої втрати робочих місць та зниження доходів населення.

Економічна нестабільність:

Воєнний конфлікт порушує економічну стабільність країни. Валютний курс може коливатися, інфляція зростає, інвестиції зменшуються. Це створює

невпевненість та економічні труднощі для населення, що змушує його шукати можливості працевлаштування за кордоном.

Всі ці фактори призводять до того, що багато людей шукають можливостей працевлаштування за межами своєї країни, включаючи Польщу. Польща, яка має розвинену економіку та широкі можливості працевлаштування, стає привабливим місцем для мігрантів з України, які намагаються поліпшити свою економічну ситуацію та забезпечити себе та свої сім'ї.[5]

Гуманітарна криза:

Воєнний конфлікт призводить до гуманітарної кризи, включаючи брак доступу до основних потреб, таких як харчування, вода, медична допомога та житло. Люди, що пережили втрати та потребують допомоги, можуть шукати притулку в Польщі.

Деякі ключові аспекти цієї кризи включають:

Брак доступу до основних потреб:

Воєнний конфлікт може призвести до обмеженого доступу до харчування, питної води, медичної допомоги та житла. Люди, що пережили втрати і опинилися у складних гуманітарних умовах, можуть змушені шукати притулку та допомогу в інших країнах, включаючи Польщу.

Збільшення потоку переселенців:

Гуманітарна криза та небезпека, пов'язана з воєнним конфліктом, можуть спонукати людей до міграції у пошуках безпеки та захисту. Це може призвести до збільшення потоку переселенців з України до Польщі, де вони надіються знайти стабільніші умови для себе та своїх сімей.

Потреба у гуманітарній допомозі:

Люди, що постраждали внаслідок війни, можуть потребувати невідкладної гуманітарної допомоги, яку не завжди можуть отримати на місці конфлікту. Відсутність адекватних ресурсів та послуг у постраждалих районах може спонукати їх шукати підтримку та допомогу в сусідніх країнах, включаючи Польщу.[6]

Усі ці фактори призводять до того, що Польща стає місцем, де люди з України шукають безпеки, захисту та гуманітарну допомогу під час гуманітарної кризи, спричиненої війною.

Етнічні та релігійні переслідування: Воєнний конфлікт може викликати етнічні та релігійні напруження, що змушують людей шукати безпеки в інших країнах, включаючи Польщу, де вони сподіваються на більш сприятливі умови та захист.

Деякі ключові аспекти цієї ситуації включають:

Етнічні напруження:

Воєнний конфлікт може призводити до конфліктів між етнічними групами, що проживають у зоні конфлікту. Люди, які відчують загрозу своїй безпеці через свою етнічну приналежність, можуть шукати притулку в інших країнах, де вони сподіваються на більш сприятливі умови.

Релігійні переслідування:

Воєнний конфлікт також може призводити до релігійних напружень та переслідувань. Люди, які відчують загрозу своїй свободі віросповідання або стають об'єктом релігійних переслідувань, можуть шукати притулку в інших країнах, включаючи Польщу, де вони сподіваються знайти захист та свободу.

Захист прав меншин:

Конфлікт може спричинити порушення прав меншин, які відчують себе zagrożеними у зоні конфлікту. Це може становити причину для міграції до країн, де їх права та безпека можуть бути краще захищені, таких як Польща.

У зв'язку з цим, люди, що постраждали внаслідок етнічних або релігійних напружень у зоні воєнного конфлікту в Україні, можуть шукати притулку та захисту в Польщі, де вони сподіваються знайти більш сприятливі умови та захист своїх прав.

Ці причини сприяють формуванню перехідних міграційних потоків з України до Польщі під час війни.

Громадські та гуманітарні організації відіграють важливу роль у впорядкуванні міграційних потоків, особливо в умовах воєнного конфлікту. Вони забезпечують допомогу та підтримку переселенцям, допомагають їм знайти

безпечно притулок і забезпечити основні потреби. Деякі ключові ролі громадських та гуманітарних організацій у впорядкуванні міграційних потоків включають:

Надання гуманітарної допомоги:

Організації забезпечують гуманітарну допомогу, таку як харчування, вода, медична допомога та житло, постраждалим переселенцям. Вони організують розподіл допомоги та надають необхідну медичну та психологічну підтримку.[7]

Забезпечення прав та захисту:

Громадські та гуманітарні організації забезпечують захист прав та інтересів переселенців, зокрема шляхом надання правової допомоги, консультування та підтримки у складних ситуаціях. Вони допомагають забезпечити безпеку, уникнути насильства та експлуатації.

Координація та співпраця:

Організації взаємодіють з урядовими органами, міжнародними організаціями та іншими стейкхолдерами для координації дій та вирішення проблем, пов'язаних з міграцією. Вони співпрацюють у сфері надання допомоги, обміну інформацією та ресурсами.

Соціальна інтеграція:

Громадські та гуманітарні організації працюють над соціальною інтеграцією переселенців у приймаючих країнах, забезпечуючи освіту, професійну підготовку та підтримку в адаптації до нових умов.

Свідомість та освіта:

Організації проводять інформаційні кампанії та освітні заходи для підвищення свідомості суспільства щодо проблем міграції, розповсюджують інформацію про права переселенців та стимулюють розуміння та толерантне ставлення до них.

Громадські та гуманітарні організації грають важливу роль у сприянні впорядкуванню міграційних потоків, забезпечуючи допомогу, захист, координацію та інтеграцію переселенців. Їхні зусилля спрямовані на полегшення гуманітарної кризи та підтримку людей, що потребують допомоги та захисту під час переходу через міграційні процеси.[8]

Законодавчі зміни та політичні рішення впливають на управління міграційними потоками в умовах воєнного конфлікту. Деякі зміни, які можуть бути прийняті:

Політика тимчасового захисту:

Уряди можуть приймати законодавчі акти, що стосуються надання тимчасового притулку та захисту переселенцям з воєнних зон. Це може включати створення спеціальних програм, процедур та механізмів для реєстрації та захисту переселенців.

Зміни в імміграційному законодавстві: Уряди можуть внести зміни в імміграційне законодавство, щоб спростити процес надання статусу біженця або інших форм легального перебування для постраждалих від воєнного конфлікту. Це може включати полегшення умов для отримання статусу біженця та відповідних правових захисту.

Міжнародна співпраця:

Політичні рішення можуть бути спрямовані на посилення міжнародної співпраці управління міграційними потоками. Це може включати спільні програми та ініціативи з іншими країнами та міжнародними організаціями для координації дій, обміну інформацією та ресурсами.[9]

Соціальна інтеграція:

Законодавчі зміни можуть сприяти соціальній інтеграції переселенців шляхом надання доступу до освіти, медичної допомоги, житла та інших соціальних послуг. Це може включати розробку програм та політик, спрямованих на підтримку інтеграції переселенців у нових суспільствах.

Законодавчі зміни та політичні рішення грають важливу роль у впорядкуванні міграційних потоків під час воєнного конфлікту. Вони спрямовані на забезпечення захисту, безпеки та добробуту переселенців, а також на підтримку стабільності та розвитку приймаючих країн.

Створення механізмів контролю та реєстрації мігрантів є важливим аспектом управління міграційними потоками під час воєнного конфлікту. Деякі засоби і методи, що можуть бути використані, включають:

Механізми реєстрації:

Уряди можуть встановлювати процедури реєстрації для всіх мігрантів, які перетинають кордони або шукають притулку. Це дозволяє владам збирати необхідні дані про мігрантів для подальшого аналізу та планування.

Контроль за міграційними потоками:

Уряди можуть встановлювати механізми контролю, такі як паспортний контроль, візовий режим або системи електронної реєстрації, щоб визначати та відстежувати рух мігрантів. Це допомагає забезпечити безпеку та контроль над міграційними потоками.

Системи ідентифікації:

Використання біометричних технологій, таких як відбитки пальців або сканування обличчя, може сприяти точнішій ідентифікації мігрантів та зменшенню ризиків використання фальшивих документів.[10]

Моніторинг та аналіз:

Збір та аналіз даних про міграційні потоки допомагає урядам розуміти тенденції, прогнозувати потреби та розробляти ефективні стратегії управління міграцією. Це може включати використання спеціалізованого програмного забезпечення та аналітичних інструментів.

Створення механізмів контролю та реєстрації мігрантів сприяє встановленню порядку та контролю над міграційними потоками, а також забезпечує безпеку та захист як для переселенців, так і для приймаючих країн.

Інтеграція мігрантів є важливим аспектом управління міграційними процесами. Для забезпечення успішної інтеграції мігрантів укладення і реалізація інтеграційних програм є необхідними. Нижче наведено деякі рекомендації щодо інтеграційних програм та підтримки мігрантів:

Навчання мови:

Забезпечення доступу мігрантів до якісного навчання мови країни прийому. Це допоможе їм отримати необхідні комунікаційні навички та сприятиме інтеграції в нове суспільство.

Точне навчання мови є ключовим аспектом успішної інтеграції мігрантів у нове суспільство. Основні рекомендації щодо навчання мови для мігрантів включають:

Доступність програм:

Забезпечення доступу до якісних і доступних програм навчання мови для мігрантів. Це може включати безкоштовні або пільгові курси мови, які надаються урядовими або громадськими організаціями.[11]

Гнучкість:

Забезпечення гнучкості у навчальних програмах, що враховує різні потреби та рівні навичок мігрантів. Навчання мови може бути адаптоване до індивідуальних потреб, зокрема за рівнем мовних навичок та освітньою підготовкою.

Культурний контекст:

Включення культурного контексту в програми навчання мови, що допомагає мігрантам не тільки засвоїти мову, але й розуміти місцеві культурні особливості та комунікаційні звичаї.

Практичні вправи:

Забезпечення практичних вправ та ситуаційного навчання, що допомагає мігрантам використовувати мову у реальних ситуаціях, таких як спілкування, покупки, робота тощо.

Підтримка вчителів:

Забезпечення підтримки та професійного розвитку вчителів, які працюють з мігрантами. Це може включати навчання педагогічних методик, розуміння культурних різниць та здатність працювати з різними мовними рівнями.[12]

Інтеграція мови та професійного навчання:

Поєднання навчання мови з професійним навчанням, що допомагає мігрантам отримати необхідні мовні навички для працевлаштування та подальшої кар'єри.

Оцінка та визнання:

Забезпечення системи оцінки та визнання мовних навичок мігрантів, що дозволяє їм підтвердити свої знання та використовувати їх для особистого та професійного розвитку.

Професійна підготовка та зайнятість: Надання можливостей для професійної підготовки та перекваліфікації мігрантів, щоб вони мали доступ до

належних робочих місць у країні прийому. Розробка програм підтримки самозайнятих осіб та підприємництва серед мігрантів.[13]

Основні рекомендації щодо цих аспектів включають:

Професійна підготовка:

Забезпечення доступу мігрантів до професійної підготовки та перекваліфікації. Це може включати навчальні курси, тренінги та стажування, що сприяють розвитку необхідних навичок для ринку праці у країні прийому.

Програми зайнятості:

Розробка програм зайнятості, спрямованих на забезпечення мігрантам належних робочих місць. Це може включати партнерство з роботодавцями, сприяння підприємництву та створенням умов для самозайнятих осіб серед мігрантів.

Підтримка підприємництва:

Розробка програм підтримки самозайнятих осіб та підприємництва серед мігрантів. Це може включати надання фінансової підтримки, консультацій та навчання з підприємницьких навичок, щоб стимулювати мігрантів розпочати власний бізнес.[14]

Визнання кваліфікацій:

Розробка процедур визнання кваліфікацій мігрантів, що дозволяють їм ефективно використовувати свої професійні здібності та досвід у країні прийому. Це сприяє покращенню їх шансів на зайнятість на відповідних посадах.

Мережі підтримки:

Створення мереж підтримки для мігрантів, які включають консультативні центри, менторські програми та інші форми підтримки. Це допомагає мігрантам отримати необхідну інформацію, поради та підтримку в процесі пошуку роботи та інтеграції.

Соціальна підтримка:

Забезпечення доступу до соціальних послуг, таких як житло, охорона здоров'я, освіта та допомога у вирішенні сімейних та соціальних питань. Створення механізмів підтримки психологічного благополуччя мігрантів.

Основні рекомендації щодо соціальної підтримки мігрантів включають:

Житло:

Забезпечення доступу до адекватного житла мігрантам, зокрема через програми соціального житлового будівництва або надання підтримки у пошуку житла на відкритому ринку.

Охорона здоров'я:

Забезпечення доступу мігрантів до якісної медичної допомоги та послуг, включаючи реєстрацію у системі охорони здоров'я, медичне страхування та надання необхідних медичних послуг.

Освіта:

Забезпечення доступу мігрантів до якісної освіти, включаючи підтримку в процесі вивчення мови країни прийому, надання інтеграційних програм та підтримки у навчанні.

Сімейні та соціальні питання:

Надання допомоги мігрантам у вирішенні сімейних та соціальних питань, включаючи консультування, підтримку у процесі міграційного статусу, забезпечення доступу до соціальних послуг та правову підтримку.

Психологічна підтримка:

Створення механізмів підтримки психологічного благополуччя мігрантів, включаючи психологічну консультацію, терапію та підтримку у подоланні стресу та адаптації до нового середовища.[15]

Культурна адаптація:

Пропаганда взаєморозуміння, толерантності та взаємовідносин між мігрантами та місцевим населенням. Організація культурних заходів, взаємних обмінів та спільних проєктів для сприяння взаєморозумінню.

Деякі рекомендації щодо культурної адаптації мігрантів включають:

Пропаганда взаєморозуміння та толерантності:

Здійснення кампаній та інформаційних заходів, спрямованих на просвітництво місцевого населення про культуру, традиції та цінності мігрантів. Поширення повідомлень про взаємне сприйняття та повагу до культурних різниць.

Організація культурних заходів:

Створення можливостей для мігрантів та місцевого населення брати участь у спільних культурних заходах, фестивалях, виставках та концертах. Це сприятиме взаємному вивченню культур, сприятиме розумінню та підтримці.[16]

Взаємні обміни та спільні проекти:

Стимулювання співпраці та взаємодії мігрантів та місцевого населення у спільних проектах, які сприяють культурному обміну, розвитку творчості, спорту, освіти тощо. Це допомагає зміцнювати взаємні зв'язки та розуміння.

Міжкультурна освіта:

Впровадження програм міжкультурної освіти у школах та інших навчальних закладах для сприяння розумінню та поваги до культурної різноманітності. Це включає вивчення мов, традицій, історії та культур інших народів.

Юридична підтримка:

Надання юридичної підтримки мігрантам у вирішенні питань щодо їхнього правового статусу, міграційних процедур та захисту їхніх прав.

Деякі рекомендації щодо надання юридичної підтримки мігрантам включають:

Інформація та консультації:

Забезпечення доступу до чіткої та доступної інформації щодо міграційних процедур, правового статусу, прав та обов'язків мігрантів. Надання консультацій з юридичних питань, допомога у заповненні необхідних документів та процедур.

Правовий захист:

Забезпечення доступу мігрантів до юридичного захисту у випадках порушення їхніх прав або незаконних дій з боку роботодавців, житлових агентів або інших осіб. Забезпечення доступу до безкоштовного або пільгового юридичного представництва.[17]

Медіація та врегулювання конфліктів:

Надання послуг з медіації та врегулювання конфліктів між мігрантами та іншими сторонами. Це може включати врегулювання спорів про працю, проблеми з житлом, сімейні конфлікти та інші правові питання.

Сприяння доступу до юридичної системи:

Забезпечення доступу мігрантів до юридичної системи, зокрема через надання інформації про правову допомогу та організацію правових клінік. Підтримка у взаємодії з адвокатами, юристами та іншими фахівцями.

Соціальна інтеграція:

Залучення мігрантів до місцевих спільнот та громадського життя через участь у добровільних організаціях, спортивних клубах, культурних заходах тощо.

Основні рекомендації щодо соціальної інтеграції мігрантів включають:

Залучення до місцевих спільнот:

Створення можливостей для мігрантів брати участь у місцевих спільнотах та громадському житті. Це може включати добровільну роботу в організаціях, участь у громадських заходах, обмін досвідом та навичками з місцевими жителями.

Підтримка культурних заходів:

Організація культурних заходів, фестивалів, виставок, які сприяють взаємному вивченню та розумінню культурних традицій та цінностей мігрантів та місцевого населення. Це стимулює спільність інтересів та сприяє взаємодії.[18]

Спортивні та рекреаційні клуби:

Забезпечення доступу мігрантів до спортивних клубів, тренувань та інших рекреаційних заходів, які сприяють спільному проведенню часу з місцевим населенням та сприяють формуванню позитивних зв'язків.

Мовні курси та культурна освіта:

Надання можливостей мігрантам для навчання мови країни прийому та ознайомлення з місцевою культурою через спеціальні мовні курси та культурну освіту. Це сприяє полегшенню комунікації та взаєморозумінню з місцевим населенням.

Моніторинг та оцінка:

Здійснення систематичного моніторингу та оцінки ефективності інтеграційних програм та заходів з метою виявлення потреб та вдосконалення підходів до інтеграції мігрантів.

Основні рекомендації щодо моніторингу та оцінки інтеграції мігрантів включають:

Визначення показників:

Розробка чітких та вимірюваних показників для оцінки інтеграції мігрантів, включаючи економічну, соціальну, освітню та культурну інтеграцію. Це можуть бути такі показники, як рівень зайнятості, освітні досягнення, рівень знання мови, участь у місцевих спільнотах тощо.

Збір та аналіз даних:

Систематичний збір та аналіз даних щодо інтеграції мігрантів, включаючи дані від урядових органів, міграційних служб, соціальних служб, організацій громадянського суспільства та самих мігрантів. Аналіз цих даних дозволить виявити тренди, проблемні питання та успіхи в процесі інтеграції.

Залучення зацікавлених сторін:

Залучення представників мігрантської спільноти, організацій громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін до процесу моніторингу та оцінки. Їхній досвід та відгуки можуть бути цінними для визначення потреб та вдосконалення підходів до інтеграції.

Ці рекомендації можуть бути корисними при розробці та впровадженні інтеграційних програм для підтримки мігрантів у період війни в Україні. Важливо враховувати контекст та потреби конкретної ситуації, співпрацювати зі стейкхолдерами та забезпечувати участь мігрантів у процесі прийняття рішень.

1.3. Проблеми в управлінні міграційними процесами в період війни

Інтеграційні програми та підтримка мігрантів грають важливу роль у забезпеченні успішної адаптації та інтеграції мігрантів у новому соціокультурному середовищі. Деякі засоби та заходи, які можуть бути використані в цих програмах, включають:

Навчання мови: Програми з навчання мови допомагають мігрантам освоїти мову країни прийому, що сприяє їхньому комунікаційному інтегруванню та можливостям працевлаштування.

Культурна орієнтація:

Проведення культурних орієнтаційних програм допомагає мігрантам ознайомитись зі звичаями, традиціями та цінностями приймаючого суспільства, що сприяє їхній соціальній адаптації.

Професійна підтримка:

Надання консультацій та підтримки в пошуку роботи, визнанні кваліфікацій та професійному розвитку допомагає мігрантам знайти працевлаштування та реалізувати свій потенціал на новому ринку праці.

Соціальна підтримка:

Надання інформації та підтримки у сферах житлового обслуговування, охорони здоров'я, соціального забезпечення та інших соціальних послуг сприяє створенню сприятливих умов для життя мігрантів.

Культурний обмін:

Організація заходів та програм культурного обміну між мігрантами та місцевим населенням сприяє взаєморозумінню, взаємодії та побудові позитивних міжкультурних відносин.

Інтеграційні програми та підтримка мігрантів спрямовані на забезпечення їхньої успішної соціальної, економічної та культурної інтеграції у приймаючому суспільстві. Вони сприяють створенню більш гармонійного та сприятливого середовища для всіх його членів.[19]

Міграція може мати різні соціально-економічні наслідки як для країн відправників, так і для країн-отримувачів мігрантів. Деякі з цих наслідків включають:

Робоча сила: Міграція може сприяти збільшенню робочої сили в країнах-отримувачах, особливо в галузях, де відчутна нестача робочих ресурсів. Мігранти часто займають низькокваліфіковані робочі місця, що може підтримувати економічний зріст та розвиток.

Економічний внесок:

Мігранти можуть приносити економічний внесок у країни-отримувачі через свою працездатність та споживчу активність. Вони сплачують податки,

витрачають кошти на товари та послуги, а також можуть створювати нові підприємства та робочі місця.

Диверсифікація культури:

Міграція приносить різноманітність культур та традицій у країни-отримувачі. Це може призвести до більшого культурного багатства, розширення культурного розуміння та сприяти міжкультурному обміну.

Демографічні зміни:

Міграція може впливати на демографічну структуру країн-отримувачів. Залежно від масштабів та характеру міграції, вона може вплинути на склад населення, спричиняючи зміни в розподілі вікових груп, статевому складі та етнічному складі.

Напруження на ринку праці:

У деяких випадках, особливо при великому потоці мігрантів, може виникати конкуренція на ринку праці між мігрантами та місцевим населенням. Це може призводити до зниження заробітної плати та погіршення умов праці для деяких груп працівників.

Втрати робочої сили:

Країни відправники можуть стикатися з проблемою втрати кваліфікованої робочої сили через міграцію. Це може впливати на економічний розвиток та соціальну сферу відправниць.

Важливо враховувати, що соціально-економічні наслідки міграції можуть бути комплексними і залежать від багатьох факторів, таких як політика міграції, економічний контекст, культурні особливості та інші соціальні чинники.

Міжкультурна взаємодія та інтеграція є важливими аспектами міграційних процесів. Вони створюють можливості для взаємного розуміння, співробітництва та розвитку в мультикультурному середовищі. Проте, вони також можуть зіткнутися з певними викликами. Основні питання, пов'язані з міжкультурною взаємодією та інтеграцією, включають:

Культурні розбіжності:

Різниці у мові, релігії, традиціях та цінностях можуть створювати труднощі у взаєморозумінні та адаптації мігрантів. Важливо сприяти культурному діалогу, освіті та взаємному повагу для зменшення культурних бар'єрів.

Соціальна включеність:

Мігранти можуть зіткнутися з викликами включення у соціальні структури країни-отримувача, такі як доступ до освіти, робочих місць, житла та медичної допомоги. Необхідно розробляти інтеграційні програми, які сприяють соціальній підтримці та розбудові міжкультурної спільноти.

Дискримінація та расизм:

Мігранти можуть бути суб'єктом дискримінації та расизму у новому середовищі. Необхідно боротися з такими явищами шляхом правового захисту, освіти та свідомості про різноманіття.[20]

Економічна інтеграція:

Важливо створювати умови для економічної інтеграції мігрантів шляхом доступу до робочих місць, підприємництва та професійної підготовки. Це сприятиме їхньому економічному самозабезпеченню та внеску у розвиток країни-отримувача.

Міжкультурна освіта:

Розвиток міжкультурної освіти допомагає підготувати мігрантів та місцеве населення до життя та роботи в мультикультурному середовищі. Це сприяє взаєморозумінню, толерантності та сприйняттю різноманітності.

Соціальна координація:

Важливо забезпечувати ефективну координацію між різними органами влади, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами для успішної інтеграції мігрантів.

Забезпечення успішної міжкультурної взаємодії та інтеграції вимагає системного підходу, включаючи політичну волю, соціальні програми, законодавство та партнерство між різними зацікавленими сторонами.[21]

Отже, оцінка управління міграційними процесами в Польщі у період війни в Україні залежить від багатьох факторів і може мати як позитивні, так і негативні аспекти. Нижче наведено деякі загальні оцінки:

Позитивні аспекти:

1. Гнучкість та швидкість реагування: Польща швидко виявила готовність прийняти мігрантів з України та розгорнула механізми для їхньої реєстрації та приміщення.

2. Гуманітарна допомога: Уряд та громадські організації забезпечували гуманітарну допомогу мігрантам, включаючи харчування, одяг, житло та медичну допомогу.

3. Інтеграційні програми: Були запроваджені програми для інтеграції мігрантів, включаючи навчання мови, професійну підготовку та сприяння зайнятості.

Негативні аспекти:

1. Недостатня інфраструктура: Значна кількість мігрантів може створити тиск на існуючу інфраструктуру, включаючи притулки та соціальні служби, що може призвести до перевантаження системи та погіршення умов проживання.

2. Недостатня координація: Управління міграційними процесами може бути ускладненим через недостатню координацію між різними органами влади та громадськими організаціями.

3. Виклики інтеграції: Інтеграція мігрантів може стикатися з викликами, такими як культурні розбіжності, недостатня підтримка та можливість дискримінації.

Оцінка управління міграційними процесами в Польщі у період війни в Україні є складною і повинна враховувати різні аспекти та контекст ситуації.

Важливо забезпечити ефективну координацію, гуманітарну допомогу та інтеграційні програми для успішного управління міграційними потоками та підтримки мігрантів у період війни.

Надаючи рекомендації щодо подальших політичних та соціальних заходів управління міграцією в контексті війни в Україні, важливо враховувати складність ситуації та потреби мігрантів. Ось деякі рекомендації:

1. Забезпечити гуманітарну допомогу: Забезпечення безпеки, харчування, притулку, медичної допомоги та основних потреб мігрантів є

пріоритетом. Необхідно сприяти співпраці з гуманітарними організаціями та міжнародними партнерами для забезпечення ефективної гуманітарної допомоги.

2. Розробити комплексну міграційну політику: Необхідно створити цілісну міграційну політику, яка враховуватиме потреби мігрантів у працевлаштуванні, освіті, медичній допомозі та соціальній інтеграції. Це включає розробку професійних тренінгів, мовних курсів та інших програм для підтримки мігрантів.

3. Забезпечити ефективну координацію: Управління міграційними процесами потребує ефективної координації між різними відомствами та організаціями, включаючи урядові структури, громадські організації та міжнародних партнерів.

Це сприятиме ефективному розподілу ресурсів та реалізації міграційної політики.

4. Захист прав мігрантів: Важливо забезпечити захист прав мігрантів, у тому числі захист від дискримінації, насильства та експлуатації. Потрібно розвивати механізми звернень, юридичну підтримку та механізми контролю, щоб гарантувати дотримання прав мігрантів.

5. Заохочувати інтеграцію: Створення програм та заходів, спрямованих на інтеграцію мігрантів у соціальне, економічне та культурне життя країни, сприятиме їх успішній адаптації. Це може включати мовні курси, професійну підготовку, культурні обміни та підтримку спільнот мігрантів.

6. Забезпечити комунікацію та інформаційну підтримку: Важливо забезпечити мігрантам доступ до необхідної інформації про права, послуги та можливості, які їм доступні. Комунікаційні кампанії та розробка інформаційних матеріалів можуть сприяти свідомому вибору та підтримці мігрантів.

7. Сприяти розвитку регіонів: Для зменшення міграційного тиску важливо розвивати регіональні економіки та створювати можливості для працевлаштування на місці. Інвестиції у розвиток інфраструктури, підприємництва та освіти можуть стимулювати збалансовану міграцію.

Ці рекомендації спрямовані на створення ефективної та людської політики управління міграційними процесами в період війни в Україні. Вони покликані

забезпечити безпеку, гуманітарну допомогу та соціальну інтеграцію мігрантів,
сприяти розвитку країни та зменшенню негативних наслідків війни.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

2.1. Заходи для забезпечення безпеки та інтеграції переселенців

Після зустрічі у Брюсселі 24 березня лідери Європейського Союзу ухвалили рішення про подальші заходи щодо біженців з України, які напливають до країн ЄС. Вони закликали Європейську Комісію забезпечити своєчасне надходження фінансових ресурсів для цих заходів [99]. Глави держав та урядів визнали, що нова криза створює серйозні труднощі для інфраструктури та громадських послуг країн-членів, особливо тих, що межують з Україною. Тому вони звернулися до Комісії з проханням розробити "додаткові пропозиції" для зміцнення фінансової підтримки цих країн [100].

Для громадян України, які отримали тимчасовий захист в державах-членах ЄС, застосовуються положення Рішення Ради та Директиви 2001/55/ЄС («Директива про тимчасовий захист») [101]. Комісія визначила ряд питань, які вона вважає корисним рекомендувати державам-членам, регулюючи порядок надання тимчасового захисту в ЄС. Ці питання стосуються таких ключових принципів, як обсяг охоплення (особи, які підпадають під дію/не підпадають під дію Рішення Ради, члени сім'ї) та обробка дітей, включаючи неповнолітніх. Керівні принципи також включають право на вільне пересування між державами-членами, реєстрацію та надання інформації.

Ситуація для держав-членів ускладнюється масштабами проблеми, оскільки до лютого 2023 року вже переселено понад 8 мільйонів осіб з України в країни ЄС [102]. Ця ситуація динамічно змінюється, і в червні 2023 року за даними UNHCR кількість таких осіб зменшилася до трохи менше 6 мільйонів. З урахуванням нестабільної ситуації із зростанням кількості нових шукачів тимчасового притулку, державні органи та керівництво країн-членів були інформовані про необхідність дій, які вони повинні вживати з розвитком подій. Це вимагає систематичних оновлень для врахування нових викликів та завдань, зокрема щодо реєстрації осіб, які отримали тимчасовий захист.

Загалом, керівні принципи розроблені як постійний діючий документ, і їх необхідно періодично оновлювати з урахуванням нових питань, що надходять від держав-членів. Це спрямовано на відображення ситуації на місцях та належне врахування змінюваних потреб цих держав-членів. За допомогою цих керівних принципів можуть бути розроблені конкретні рекомендації з певних тем. Крім того, Комісія виражає намір регулярно оновлювати спеціальну веб-сторінку з інформацією для осіб, які шукають порятунку від війни в Україні, із додатковими вказівками, які можуть бути корисними для держав-членів. Аналогічно, Комісія планувала проводити щомісячні зустрічі з державами-членами для обговорення питань, пов'язаних з інтерпретацією Рішення Ради та Директиви 2001/55/ЄС.

Комісія створила "Платформу солідарності" [103] з метою координації оперативного реагування держав-членів відповідно до статті 3(2) Рішення Ради. Ця платформа регулярно збирається, співпрацюючи з Комплексною групою Європейської ради з реагування на політичні кризи (IPCR), а також з Мережею ЄС із забезпечення готовності до міграції та подолання кризових ситуацій (відповідний План). "Платформа солідарності" збиратиме інформацію та аналізуватиме потреби, виявлені в державах-членах, та координуватиме подальші оперативні заходи у відповідь на ці потреби.

Держави-члени визначили двох осіб, одного з яких буде відповідальним за контакти на національному рівні з правом прийняття рішень, а інший – на оперативному рівні. Вся інформація, пов'язана з наданням тимчасового захисту, а також всі додаткові питання, що виникають у процесі виконання Рішення Ради, може бути запитана за відповідною електронною адресою.

Відповідно до Імплементативного Рішення Ради Європейського Союзу (ЄС) 2022/382, яке визначає наявність масового напливу переміщених осіб з України, враховуючи статтю 5 Директиви 2001/55/ЄС та впроваджує тимчасовий захист для готовності до міграційної кризи [104].

Ця ініціатива повністю взаємодіє з Комплексним реагуванням на політичні кризи (IPCR), а звіт щодо плану включається до щотижневого звіту Комплексного аналізу інформованості про ситуацію (ISAA). Країни-члени ЄС продовжують обмінюватися ситуаційною інформацією та узгоджувати всю

відповідну інформацію з управління міграцією, пов'язаною з російським вторгненням в Україну, включаючи виконання Директиви 2001/55/ЄС.

Керівні принципи діяльності Європейського Союзу в напрямку прийняття біженців спрямовані на надання підтримки державам-членам при застосуванні Рішення Ради та Директиви 2001/55/ЄС («Директива про тимчасовий захист») та іншого чинного законодавства ЄС. Ці принципи доповнюють Комуніке Комісії від 24 березня 2022 року, в якому містяться оперативні рекомендації з полегшення перетину кордону на межах ЄС та України [100].

Рішення Ради визначало конкретні групи осіб, на які розповсюджується тимчасовий захист або адекватний захист відповідно до національного законодавства у статтях 2(1) та 2(2):

Згідно зі статтею 2(1) Рішення Ради, тимчасовий захист, передбачений Директивою 2001/55/ЄС[101], застосовується до:

1. Громадян України та осіб, які проживають в Україні, що були переміщені після 24 лютого 2022 року, разом із членами їх сімей;
2. Осіб без громадянства та громадян третіх країн, крім України, які мали міжнародний захист або еквівалентний національний захист в Україні до 24 лютого 2022 року та були переміщені після цієї дати, разом із членами їхніх сімей.

У відповідності до статті 2(2) Рішення Ради, тимчасовий захист, визначений Директивою 2001/55/ЄС, або адекватний захист згідно з національним законодавством держав-членів розповсюджується на осіб без громадянства та громадян третіх країн, крім України. Ці особи повинні довести, що законно проживали в Україні до 24 лютого 2022 року за допомогою чинної посвідки на проживання, виданої відповідно до законодавства України, і не можуть повернутися у безпечні та надійні умови до своєї країни [походження] або регіону [в межах своєї країни] походження.

Поняття "адекватний захист" визначається статтею 2(2) Рішення Ради як можлива альтернатива, яку можуть запропонувати держави-члени тимчасового захисту. При цьому важливо, щоб цей захист не призводив до отримання вигод, ідентичних тим, що пов'язані з тимчасовим захистом, оскільки останній вже

передбачений Директивою 2001/55/ЄС. Проте в ході виконання Рішення Ради держави-члени повинні дотримуватися Хартії основних прав Європейського Союзу [105] та духу Директиви 2001/55/ЄС. Забезпечення гідності людини та гідного рівня життя, включаючи право на проживання, доступ до засобів існування, житло, невідкладну допомогу та належний догляд за неповнолітніми, повинно бути гарантовано для кожної особи.

Комісія вважає, що "еквівалентний національний захист" в Україні представляє собою альтернативу міжнародному захисту та охоплює інші форми захисту, такі як тимчасовий захист або гуманітарний захист. Наразі Комісія збирає інформацію від української влади щодо форм захисту відповідно до законодавства України та документів, виданих бенефіціарам такого захисту, таких як "проїзний документ для осіб, яким надано додатковий захист", "проїзний документ особи без громадянства" та "посвідчення для осіб, яким надано додатковий захист".

Рішення Ради впроваджує терміновий тимчасовий захист для конкретних категорій осіб, перерахованих у статтях 2(1) та (2). Згідно з національним законодавством, відсутній процес подання заяви на отримання тимчасового захисту або адекватного захисту. Таким чином, зацікавлена особа, яка має намір скористатися правами, пов'язаними з тимчасовим захистом або адекватним захистом, мусить лише підтвердити своє громадянство, статус міжнародного захисту або еквівалентного захисту, а також місце проживання в Україні чи сімейний стан за потреби. Право на тимчасовий захист набуває чинності негайно. Однак для ефективного управління та реєстрації заінтересованих осіб, держава-член може вирішити застосувати певні вимоги, такі як реєстраційна форма та представлення доказів, як передбачено в Рішенні Ради.

Однією з основних мет тимчасового захисту є забезпечення швидкого та ефективного процесу, мінімізуючи формальності. Серед таких заходів є встановлення правил надання оперативних вказівок з управління зовнішніми кордонами для полегшення перетину кордонів між ЄС та Україною [106].

Отже, після подій, що відбулися 24 лютого 2022 року, мільйони українців змушені були залишити свої домівки. До щастя, Європейський Союз виявив себе

як надійний союзник, готовий допомогти. Відтак, було прийнято рішення щодо надання українцям тимчасового захисту в країнах Європейського Союзу. Цей вид дозволу надається особам, які постійно мешкали в Україні до 24 лютого 2022 року або пізніше залишили країну, щоб уникнути війни. Відповідно, така особа може скористатися правом на тимчасовий захист у будь-якій країні Європейського Союзу.

Тимчасовий захист передбачає мінімум один рік терміну і може бути продовжений залежно від ситуації в Україні. Права, які регулюють процедуру надання тимчасового захисту в Європейському Союзі відповідно до Директиви 2001/55/ЄС про тимчасовий захист, включають дозвіл на проживання, доступ до ринку праці, отримання житла, медичну допомогу та забезпечення доступу до освіти для дітей.

За перший рік війни близько 7,9 мільйона біженців покинули Україну [26]. Польські прикордонники повідомили, що до 5 березня 2022 року до їхньої країни прибуло 922 400 людей. В умовах великого потоку на кордонах утворились довгі черги, але процедура перетину кордону була спрощена. Прикордонники перевіряли документи лише протягом кількох хвилин, забезпечуючи безпечний перетин для людей [22].

Станом на листопад 2023 року в Польщі перебуває 954,600 українців та 1,639,725 українців за весь час з початку повномаштабної війни в Україні отримали притулок в Польщі (табл. 2.1)

Таблиця 2.1 – Статистика біженців з України в Європі

Країна	Біженці з України	Біженці з України, які подали заяву на притулок або анологічний захист
Німеччина	1 118 205	1 022 485
Польща	954 600	1 639 725
Чехія	369 550	574 550
Велика Британія	248 260	1260
Іспанія	185 870	196555
Італія	168 725	190350

Нідерланди	136 470	136 470
Молдова	113 130	22 765
Словаччина	112 350	131 745

Джерело: створено автором на основі [23]

2 березня 2022 року було запропоновано активувати Директиву про тимчасовий захист для надання швидкої та ефективної допомоги людям, які втікають від війни. Згідно з цією Директивою, особи, які шукають порятунку від війни, можуть отримати тимчасовий захист від ЄС, що дає їм можливість проживати, навчатися та працювати на території ЄС. Президент Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн висловила підтримку для всіх, хто потребує допомоги, незалежно від того, звідки вони прибули, і обіцяла захист для тих, хто шукає притулок та безпечний шлях додому [24].

Міністр внутрішніх справ Німеччини Ненсі Фезер підкреслила, що Європейський Союз вперше демонструє солідарність між своїми державами для швидкого та необтяжливого прийому біженців війни. Враховуючи загрозу з боку Росії, Європа посилила свої зусилля [25].

Вже з початку конфлікту Польща взяла на себе значну кількість біженців, надаючи їм право легального перебування на території країни протягом 18 місяців. Пункти пропуску з боку Польщі були організовані для зустрічі українців та координації їхніх перших потреб, таких як розміщення, транспортування та харчування [27].

Після прибуття в Польщу, громадянин України повинен звернутися протягом 30 днів від дати в'їзду до муніципалітету міста або в районне управління та подати заяву про отримання персонального номера PESEL [28]. PESEL – це унікальний 11-цифровий ідентифікаційний номер, який призначається кожній особі. За отриманням номера PESEL біженець має можливість скористатися одноразовою матеріальною допомогою у розмірі 300 злотих на особу.

Крім того, українці, які уникли від війни і знаходяться на території Польщі після 24 лютого 2022 року, можуть скористатися соціальною допомогою на виховання дітей та сімейним капіталом опіки. Батько чи мати дитини, яка не

досягла 18 років, може отримати щомісячну допомогу у розмірі 500 злотих на кожну дитину. Сімейний капітал надається на другу та кожну наступну дитину в сім'ї віком від 12 до 35 місяців життя, і загальна сума капіталу може становити до 12 тисяч злотих на кожну дитину.

Українці, які прибули в Польщу після 24 лютого 2022 року, мають можливість користуватися безкоштовною медичною допомогою, спеціалізованою амбулаторною допомогою, діагностичними дослідженнями, лікуванням у стаціонарі, психіатричним лікуванням, реабілітацією та стоматологічними послугами. Покладення всіх формальностей, пов'язаних з легальним працевлаштуванням, покладено на роботодавця, що дає можливість українцям займати роботу без додаткового дозволу для іноземців [22].

Серед тих, хто шукає притулок, значну частку становлять жінки з дітьми, що актуалізує необхідність вирішення питань освіти для молодших громадян. Дітям віком від 7 до 18 років надано можливість отримати освіту у місцевих школах, при цьому навчання в державних закладах є безкоштовним. Для українських дітей, які відвідують школи, організовані безкоштовні уроки польської мови. Малюкам дошкільного віку доступні дошкільні навчальні заклади. Крім цього, до червня 2022 року українцям було надано можливість безкоштовно користуватись потягами [28;29].

Щоб швидко вирішити питання з житлом для українців, польський уряд впровадив програму 40+, яка передбачає виплату особі, яка приймає у себе українців, 40 злотих щодня протягом 120 днів за кожну особу. Це призначене для компенсації витрат на проживання та харчування [30].

За інформацією Міністерства внутрішніх справ і адміністрації Польщі, на 4 вересня PESEL отримали понад 1,3 мільйона громадян України, з яких більше половини є особами працездатного віку. Приблизно 95% прибулих – жінки, з якими переважна більшість має дітей. Найбільш активною групою є особи віком від 26 до 45 років. У кожній із трьох країн лише кілька відсотків біженців досягли пенсійного віку, а середній вік прибулих в Польщі становить 38 років [31].

Поза фінансовою підтримкою від Польщі, біженці з України отримали можливість користуватися допомогою від УВКБ ООН. До вересня 2022 року

більше 300 000 біженців отримали виплати, де сім'я могла отримати протягом трьох місяців від 600 до 700 злотих на особу. Також в середині червня 2022 року тайванський буддистський благодійний фонд розпочав роздачу подарункових карток на суму 2000 злотих, які можна було витратити в польських магазинах. Цей захід отримали понад 46 000 біженців з України [32].

Додаткову допомогу надала одна з провідних американських гуманітарних організацій, яка вклала 10 мільйонів доларів у роздачу кодів на суму 500 злотих кожен для покупки ліків. Ці кошти використали понад 100 000 осіб, а програма була відновлена для реєстрації у грудні 2022 року [33].

Для українських біженців у Польщі, німецький фонд Diakonie Katastrophenhilfe запропонував фінансову допомогу у розмірі 600–700 злотих на кожного члена сім'ї протягом трьох місяців [34]. Виплати отримували лише ті особи, які не отримували іншої допомоги та не працювали в Польщі або не отримували інші доходи. Зміни в законодавстві також передбачали, що після перших 120 днів проживання у місцях тимчасового розміщення українці повинні будуть сплачувати частину витрат на проживання, проте це не стосуватиметься осіб у вразливому стані. Нововведення також включало виділення 2 млрд злотих із Фонду допомоги на освіту для українців у Польщі в 2023 році. Зараз більше 80 тисяч громадян України перебувають у таких місцях розміщення в Польщі [35].

На 14 грудня 2022 року Сейм Республіки Польща прийняв рішення про внесення змін до Закону "Про надання допомоги громадянам України у зв'язку із збройним конфліктом на території України". Згідно з цими змінами передбачалося впровадження особистого участі в оплаті проживання. Українці можуть користуватися безкоштовним проживанням у місцях тимчасового розміщення лише протягом перших 120 днів від моменту першого приїзду до Польщі. Після цього періоду українці зобов'язані будуть оплачувати вартість проживання в таких місцях. Громадяни України, що перебувають у таких місцях в Польщі понад 120 днів, з березня 2023 року змушені сплачувати 50% витрат на власне утримання, але не більше 40 злотих на день. З травня 2023 року ця оплата збільшилась до 75% витрат. Важливо відзначити, що ці зміни не торкнулись осіб у вразливих категоріях, таких як інваліди, вагітні, жінки з дітьми до року,

пенсіонери, жінки з трьома дітьми та більше, а також особи, які перебувають у складній ситуації. Станом на грудень 2022 року приблизно 80 тисяч громадян України проживали у таких місцях тимчасового розміщення в Польщі. Внесені зміни також передбачали виділення 2 млрд злотих з Фонду допомоги на освіту для українців у Польщі у 2023 році [36].

У перші дні війни в Польщі були встановлені спеціальні пункти, де українці могли отримати безкоштовну допомогу, таку як продукти, одяг і речі першої необхідності. Волонтери відіграли важливу роль у функціонуванні цих пунктів, а громадяни Польщі також особисто допомагали надавати гуманітарні вантажі.

Під час російсько-української війни Польща активно надавала підтримку вимушеним мігрантам. Однак навіть ця допомога не вирішила всіх проблем біженців. Опитування українських біженців, які перебували в Польщі, показало, що більшість з них – жінки з дітьми, та люди з різними проблемами, такими як фінансові труднощі, затруднення у працевлаштуванні та пошуку житла [37].

Реакція Польщі на великий потік українських біженців була важливою, витративши значні кошти на допомогу та отримавши підтримку від різних організацій. Проте частину цих витрат біженці повернули в бюджет Польщі. Дослідження також вказало, що багато з біженців знайшли роботу у Польщі, але частка тих, хто планує повертатися в Україну, неоднозначна [38].

Міграційна платформа EWL та Центр Східноєвропейських студій Варшавського університету провели дослідження, в якому визначили, що частина українських біженців виявила бажання повернутися в Україну. Однак значна кількість тих, хто знайшов роботу у Польщі, не планує повертатися найближчим часом. Дослідження також висвітлило основні проблеми, з якими стикаються біженці, такі як незнання мови та труднощі у працевлаштуванні [39].

З початку 2023 року є обов'язковим для громадян України, які прагнуть залишитись у Польщі, отримання PESEL. Цей статус, наданий протягом 30 днів після прибуття до країни, є ключовим для отримання різних пільг та послуг.

PESEL використовується для звернення до різноманітних органів влади, таких як оформлення соціальної допомоги, реєстрація власної справи в Польщі,

працевлаштування та отримання медичної допомоги. Легальне перебування українців в Польщі продовжено до 4 березня 2024 року.

З 1 квітня 2023 року українці мають право звертатися за посвідкою на тимчасове проживання, якщо вони працевлаштувалися чи відкрили власний бізнес у Польщі. Довідка про тимчасовий захист тепер дає право перетинати польський кордон без отримання візи.

Влада Польщі впроваджує контроль за виїздами біженців через управління соціального страхування (ZUS) та інші муніципальні установи, уникнувши таким чином нецільових виплат грошової допомоги. Інформація про дати в'їзду та виїзду українців буде доступна органам влади.

Зміни в законодавстві дозволяють дітям та дорослим, які прибули після 24 лютого 2022 року, за певних умов залишатися в Польщі до 31 серпня 2024 року. Це стосується осіб, які здобувають освіту, працюють, або мають опікунів неповнолітніх.

Проекти, такі як “Варшавський Університет для України” та спільна ініціатива з вивчення польської мови забезпечують українцям можливість отримання освіти та інтеграції в польське суспільство. Безкоштовні мовні курси та підтримка для дітей у вивченні польської мови спрямовані на полегшення процесу адаптації [28].

Уряд Польщі забезпечує українцям, які отримали PESEL UKR, право на безкоштовне медичне обслуговування від Національного фонду здоров'я (NFZ), ідентичне правам польських громадян. Отже, українці, які прибули після 24 лютого 2022 року, отримують повноцінний доступ до медичної допомоги в Польщі.

Згідно звіту від UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) від 27 листопада 2023 року [42], ризики захисту, з якими стикаються біженці, зосереджені переважно на питаннях, пов'язаних із статусом та документацією. До нього включаються скасування статусу, ризики, пов'язані із насильством на гендерному та сексуальному ґрунті, проблеми з психічним здоров'ям, психосоціальним благополуччям, ризики, що впливають на дітей та меншини, а також проблеми захисту, пов'язані з працевлаштуванням та торгівлею людьми.

Результати досліджень в регіоні Подкарпацької показують, що основні проблеми, про які говорять біженці, це обмежений доступ до ринку праці через неохочість роботодавців приймати українців, відсутність доступних послуг догляду за дітьми, низька зарплата, менше варіантів роботи в сільських районах Подкарпацької та пропозиції роботи, які не відповідають навичкам біженців. Біженці також висловили обурення щодо експлуатації праці, включаючи переробку за малу плату та працю без формальних контрактів.

2.2. Економічні та соціальні аспекти міграційної політики

Міграція населення – це процес, який супроводжує життя людини і є характерним для будь-яких більш чи менш значних людських угруповань в будь-які часи. Сучасна картина розміщення населення по земній кулі визначально формується міграціями населення.

Сучасні міграційні процеси визначаються державною політикою і є показниками ефективності діяльності інститутів державної влади. Міграція українського населення до Польщі є результатом реалізації державної політики. Крім складної соціально-економічної ситуації в країні, систематична державна політика країн Європи в сфері економіки, освіти, та розподілу природних і людських ресурсів сприяє міграції українців.

Чітка та продумана державна політика Польщі та реалії України, безсистемність у веденні державної політики, війна на Сході, економічні проблеми призводять до зростання темпів та обсягів міграції українців до Польщі, особливо трудової та освітньої.

Польща давно стала основною країною призначення для українських трудових мігрантів. З одного боку, це сприяло зміцненню міжлюдських і міждержавних стосунків та взаєморозумінню. Проте, з іншого боку, це загрожує Україні втратою населення і неоднозначно сприймається частиною громадян у Польщі, які вбачають в українських працівниках конкурентів на ринку праці та чинник, що сприяє стагнації рівня заробітних плат.

Польща має відчутний дефіцит робочої сили, що виникає на фоні успішного економічного розвитку та рекордно низького рівня безробіття. Посилення попиту на додаткові робочі ресурси стає наслідком значного виїзду поляків (1,5-2 млн. осіб) в інші країни ЄС заради отримання вищих, ніж у Польщі, заробітків. За даними Асоціації польських підприємців та роботодавців, для збереження темпів економічного зростання країні протягом наступних 20 років буде потрібно додатково 5 млн. працівників. Однак вже зараз, згідно з дослідженням компанії Work Service з працевлаштування та консультування, третина польських підприємств зіткнулася з труднощами при відборі персоналу, зокрема, представників робочих професій. 39% фірм мають намір наймати працівників із України, при цьому серед великих підприємств із чисельністю персоналу понад 250 осіб таку намір має майже половина [44].

Протягом останніх 15 років Польща стикається з проблемою відтоку своїх громадян до країн Євросоюзу та відчуває недостачу робочої сили. Навіть при поширенні антиіммігрантських настроїв, частина поляків все ж визнає ключову роль українських іммігрантів у економіці країни. Українські мігранти фактично замінюють на робочих місцях тих поляків, які емігрували до інших країн ЄС у пошуках роботи та кращого життя. Між Україною та Польщею існує територіальна близькість, спільна історія та пам'ять, мовна та культурна схожість, родинні зв'язки, а також нещодавні добросусідські відносини та взаємна підтримка на міжнародному рівні. Особливістю міграційних процесів є їх регіональність, бо більшість мігрантів представляють західні області України. Основні причини, які підтримують вибір Польщі як місця проживання чи праці для українських мігрантів, включають соціальні, культурні, освітні, економічні та трудові чинники. Таким чином, економічна та трудова міграція є найпоширенішими типами міграції до Польщі, а причини цих міграцій визначаються національними державними політиками України та Польщі [43].

Згідно інформації Європейської комісії, до 2060 року населення Польщі зменшиться на п'ять мільйонів осіб, і нація швидко старіє, причому кожен третій поляк буде у віці старше 65 років [44]. У зв'язку з цими негативними

демографічними та міграційними тенденціями Польща вживає розсудливі заходи щодо залучення мігрантів з інших країн, зокрема, з України.

Розглянемо фактори, які впливають на міграційні процеси та політику Польщі.

1. Соціальні (родинні зв'язки, об'єднання родин). Законодавство Польщі передбачає спеціальний порядок для іноземців, що дозволяє членам сім'ї іноземця, який законно проживає в країні Європейського союзу, в'їжджати та проживати з метою збереження єдності сім'ї [45].
2. Культурні (повернення на батьківщину, релігійні мотиви). У 2000 році сейм Польщі прийняв закон про репатріацію, який визначав порядок повернення поляків на батьківщину. Зміни в законі, внесені у 2017 році, спростили процедуру та умови повернення [46].
3. Освітні (навчання в вищих навчальних закладах, тривалі стажування). За даними аналітичного центру CEDOS, кількість українців, які навчаються в закордонних університетах, зросла на 129% з 2009 по 2015 рік, з 2 831 до 30 589 осіб у польських університетах [47]. Вибір Польщі обумовлений близькістю за мовною ознакою, великою діаспорою та відомим "ефектом країни" - високими витратами на освіту та потенційно високими доходами студентів. Польські університети активно рекламувалися наприкінці 1990-х років та початку 2000-х років.

Крім того, польський уряд, один з перших у 1990-х роках, запустив стипендіальні програми для українців. У той час як в Україні реформування освіти розпочалося кілька років тому і, до певної міри, характеризується зволіканням у наданні вишам реальної автономії та гальмуванням реформ, польські університети продовжують збільшувати привабливість для українських студентів.

4. Економічні та трудові міграційні рухи в Україні зумовлені багатьма чинниками, такими як пошук високооплачуваної роботи, покращення умов бізнесу та збільшення матеріального стану. Польща стає привабливою для українців як місце для працевлаштування або навіть для "човникової торгівлі". Тренд 1990-х років, пов'язаний із "човниковою торгівлею" з

Польщею, поступово втрачає свою популярність, що спричинене обмеженнями безмитного ввезення товарів з 2018 року [48].

Трудові мігранти поділяються на різні групи, включаючи тих, хто повернувся до України, короткострокових трудових мігрантів та працівників-емігрантів [50]. Дослідження Національного банку Польщі у 2015 році підтвердило, що зростання потоку українських мігрантів пов'язане зі значним погіршенням політичної та економічної ситуації в Україні, внаслідок чого до Польщі приїжджають українці, які раніше не розглядали цей варіант, зокрема вихідці з окупованих територій. Також вказано, що 41,3% респондентів, опитаних у 2014-2015 роках, вирушили до Польщі вперше з метою знайти роботу [49].

Зростання кількості заробітчан у Польщі відзначено внаслідок невиваженої державної політики України протягом 2015-2019 років. Головні причини цього включають анексію Криму, конфлікт на Сході України та соціально-економічні труднощі в країні. Також внутрішньо-переміщені особи, вимушені залишити свої рідні місця через конфлікт, шукали можливості поліпшення свого становища у Польщі через невизначеність щодо їхнього статусу та обмеження щодо прав та свобод.

Російська агресія в Україні призвела до однієї з найзначущих гуманітарних криз в Європі з часів Другої світової війни. Унаслідок війни десятки мільйонів українців були змушені змінити своє місце проживання, при цьому близько п'яти мільйонів з них виїхали західним шляхом, де знайшли тимчасове притулок.

Зазвичай прийом біженців стає викликом для держав, які їх приймають, оскільки переселенці вимагають значних витрат на їх утримання та адаптацію. Проте, хвиля біженців з України може вирізнитися від звичайних міграційних криз. Основна відмінність полягає в тому, що більшість українських біженців – це жінки працездатного віку з вищою освітою та їхні діти.

Згідно з інформацією Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR), до 3 січня 2023 року близько 4,9 мільйонів українських біженців отримали статус тимчасового захисту в країнах Європи. Ця кількість

складає приблизно 1% від загального населення країн Європейського союзу. Найбільше українців прийняли Польща, Німеччина та Чехія.

Серед факторів, що підштовхнули українців до еміграції ще до повномасштабної російської агресії, варто відзначити низький рівень життя та заробітної плати, труднощі з пошуком роботи, військовий конфлікт на Сході України, розчарування економічною політикою країни, відсутність відчуття безпеки та невпевненість у завтрашньому дні, прагнення забезпечити краще майбутнє своїм дітям, висока залежність від зовнішніх геополітичних факторів, корупція тощо. Втручання російської армії на територію нашої країни лише підсилило міграційні процеси українців.

Згідно з інформацією Державної служби статистики України, протягом періоду 1992-2022 років до Польщі виїхало 22 229 українців, з яких 40% припадає на період 2016-2022 років (рис.2.1).

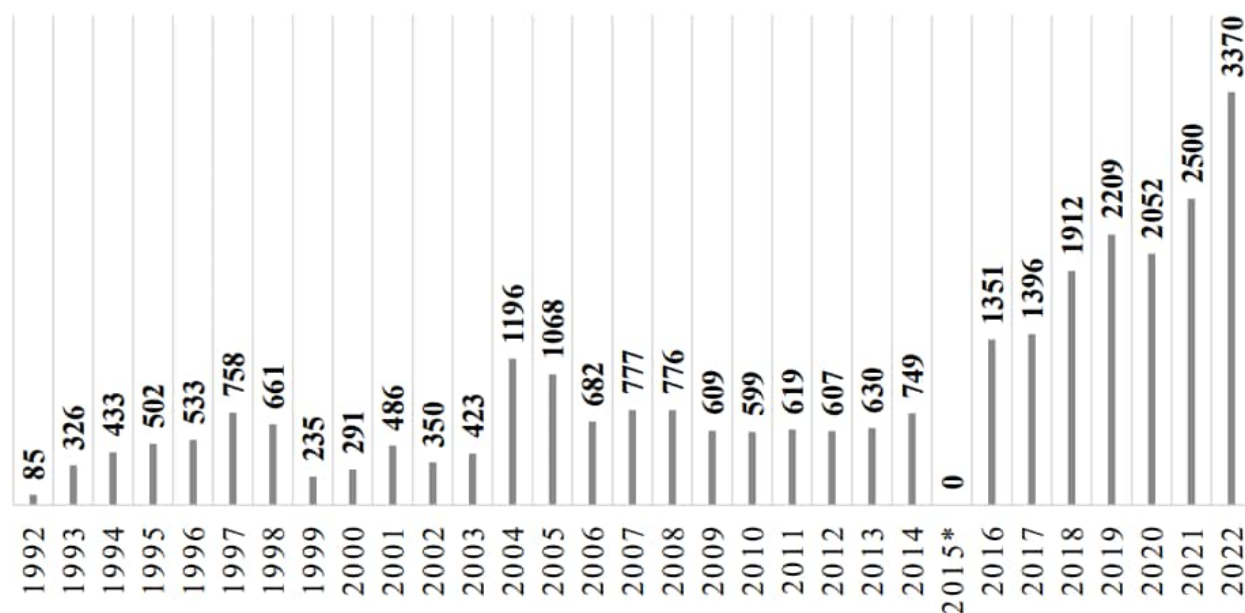

Рис. 2.1 Статистика мігрантів з України до Польщі (окрім 2015 року)

Джерело: створено автором на основі даних Державної служби статистики України

На кінець 2021 року кількість громадян України, які мають чинний дозвіл на проживання в Польщі, перевищила 300 тисяч осіб. Приблизно 60% з них належать до вікової категорії від 18 до 40 років, діти та підлітки віком до 18 років складають приблизно 12%, а особи старше 40 років – близько 28%. Українці становлять майже 57% усіх іноземців, які обрали Польщу для постійного

проживання [51]. Аналіз показав, що загальна кількість українців, які проживали в Польщі до початку війни і прибули у статусі біженця після 24 лютого 2022 року, складає 3,37 мільйона осіб. Таким чином, українці наразі становлять 8% населення Польщі.

Цікавим для дослідження є результати опитування українських мігрантів, проведеного на основі створеної анкети та поширеної через соціальні мережі. У опитуванні взяли участь 88 осіб, із них 36 осіб були чоловічої статі (40,9%), а 52 (59,1%) – жіночої. Найбільш активними учасниками опитування виявились респонденти віком від 19 до 25 років (64,7%). Особи віком 26-35 років та 36-45 років склали по 14,7%, 46-60 років – 5,9%. За освітою, 35,3% мали вищу, 44,1% – незакінчену вищу, 17,6% – професійно-технічну, а 2,9% – повну загальну середню. Більшість опитаних отримала освіту в Україні – 61,4%, тоді як 39,6% здобули її в Польщі. За результатами опитування, 61,3% вказали, що основною причиною міграції до Польщі було отримання освіти, тоді як решта приїхала для заробітку. Зазначено, що 23,5% опитаних лише навчаються, тоді як 37,8% одночасно навчаються і працюють. На питання "Що не влаштувало вас в Україні?" відповіді були розподілені наступним чином: а) заробітна плата (65,7%); б) відсутність роботи (34,3%); в) освіта (48,6%); г) якість життя (71,4%); д) культурні аспекти (17,1%); е) політичне становище (57,1%); ж) особисті проблеми (14,3%) [51].

При розгляді стану міграційних процесів між Україною та Польщею важливо звернути увагу на два ключові аспекти: міграцію за роботою та освітню міграцію. Згідно з проведеними дослідженнями, лише від 2% до 16% українських студентів, які отримують освіту в Польщі, планують повернутися до України [52]. Результати опитувань показали, що серед респондентів таких осіб виявилось більше – 28,6%. Ще 22,9% відповіли, що розглядатимуть можливість повернення, якщо ситуація в Україні покращиться. Однак зростання тривалої освітньої міграції може стати значущою загрозою для України.

Стан великої війни призвів до ще більшого масового виїзду українців, переважно до Польщі. На 31 серпня 2022 року 1,6 мільйона українців отримали статус тимчасового захисту в Польщі [23]. Міграція населення суттєво впливає

на всі сфери суспільного розвитку, включаючи економіку, соціальний ландшафт, політику та демографічні процеси.

Розглянемо наслідки української еміграції для економіки як України, так і Польщі. Україна виступає як донор для економічного розвитку Польщі, проте власна економіка зазнає суттєвих негативних впливів через втрату не лише надлишкової, а й необхідної робочої сили для ефективного розвитку.

Відтік робочої сили з відповідною кваліфікацією призводить до дефіциту працівників у ряді галузей та регіонів, що ускладнює створення нових робочих місць в Україні. Зокрема, існує потреба у кваліфікованих робітниках з інструментом, фахівцях з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, монтажниках устаткування та машин тощо. Галузі, які найбільше відчувають відтік трудових ресурсів, включають будівництво, промисловість, сільське господарство, транспорт та зв'язок, за думкою експертів Національного банку України [53].

Втрати для економіки включають як прямі, такі як недоотримані податки та внески на соціальне страхування, так і опосередковані, такі як неефективне використання коштів державного та місцевого бюджетів, витрачених на підготовку фахівців. Це також призводить до зниження якості послуг, наданих населенню України [54].

Існує значна ймовірність, що висококваліфіковані мігранти, особливо молоді фахівці, можуть не повернутися на батьківщину. Це негативно впливає на вікову та освітньо-кваліфікаційну структуру робочої сили та уповільнює економічний розвиток. Зароблені кошти мігрантів, спрямовані на споживання, можуть провокувати зростання цін, інфляцію та збільшення імпорту. Крім того, трудова міграція може негативно впливати на сімейні відносини, виховання дітей та рівень народжуваності, що також має відбитися на розвитку економіки країни.

Міграція українців до Польщі може мати і позитивний вплив. Українські робітники, які готові працювати за меншу зарплату, сприяють стабілізації її рівня та зменшенню ймовірності безробіття.

Незважаючи на існуючу Стратегію державної міграційної політики України до 2025 року та відповідний план заходів [54], значущих змін у

поліпшенні ситуації поки не відбулося. Окремі ініціативи уряду, такі як можливість отримання 5000 євро на створення бізнесу для тих, хто повертається в Україну, не принесли очікуваного ефекту [55]. Обсяги трудової міграції в 2021 році швидко відновилися та перевищили попередні показники. За перше півріччя 2021 року було видано понад 400 тисяч робочих віз до Польщі, що значно перевищує лише 500 тисяч за весь 2020 рік [54].

Україна		Польща	
Позитивний вплив	Негативний вплив	Позитивний вплив	Негативний вплив
<ul style="list-style-type: none"> – збільшення грошових переказів від трудових мігрантів; – скорочення безробіття на внутрішньому ринку; – повернення частини робочої сили з новими знаннями та досвідом. 	<ul style="list-style-type: none"> – зниження темпів виробництва в Україні; «подорожчання» внутрішнього ринку праці; – галузеві асиметрії ринку праці, зміна балансу висококваліфікованих і низькокваліфікованих кадрів; – додаткові витрати держави на підготовку нових фахівців; – відсутність наповнення пенсійних і соціальних фондів. 	<ul style="list-style-type: none"> – зростання ВВП, пришвидшення розвитку економіки; – заповнення вільних робочих місць; – мігранти не потребують навчання; – зниження середньоринкової вартості оплати праці; – стимулювання споживчого попиту – зниження середньоринкової вартості оплати праці; – стимулювання споживчого попиту. 	<ul style="list-style-type: none"> – посилюється конкуренція з місцевим населенням; – збільшується вірогідність зростання безробіття; – можуть виникати конфлікти, кроскультурні непорозуміння; – наростає ризик нелегальної міграції; – місцева робоча сила починає шукати роботу в іншій країні, виникають асиметрії ринку.

Рис. 2.2 Наслідки міграції українців до Польщі [44]

Оскільки найбільше українців обирають Польщу для міграції, українській владі слід спрямувати свою увагу на цей напрямок руху. Для розробки та прийняття комплексних рішень, спрямованих на усунення та запобігання причинам міграції, необхідно об'єднати зусилля всіх професіоналів з урядових інституцій, громадських організацій, органів самоврядування та науковців, які працюють у сфері міграції та підтримують контакти з мігрантами.

Важливо створити ефективну систему мотивації, спрямовану, з одного боку, на стримування міграції українців, а з іншого боку, на повернення мігрантів в

Україну. Однак така система може бути успішною лише при наявності потужного соціально-економічного розвитку країни. Тому на сьогодні важливо зберегти циркуляційну модель міграції, сподіваючись на повернення мігрантів.

На рис. 2.3 розглянуто деякі шляхи вдосконалення для питання міграції, які можливі після закінчення війни.

Напрямок вдосконалення	Шляхи вдосконалення
Зміни в державі	<ul style="list-style-type: none"> – реального реформування економіки, проведення її реструктуризації; – підвищення рівня інвестиційної привабливості України; – забезпечення високих темпів економічного зростання та стимулювання підвищення заробітної плати згідно з темпами економічного зростання, – створення цільових програм розвитку країни та бізнесу; – створення міського і привабливого внутрішнього ринку праці; – впровадження ефективної системи моніторингу мігрантів, які працюють у Польщі офіційно та неофіційно; – підтримка українських закладів вищої освіти для збереження науковців та контингенту студентів.
Стимулювання розвитку бізнесу	<ul style="list-style-type: none"> – зменшення податкового тягаря для малого й середнього бізнесу; – покращення умов ведення підприємницької діяльності через формування сприятливих умов для інвестицій; – створення стимулів для відкриття власного бізнесу в Україні; – подальше впровадження практик корпоративної соціальної відповідальності.

Рис. 2.3 Напрями вдосконалення країни для вирішення міграційних процесів в Україні [44]

За пасивності української влади, Польща, розвиваючи обґрунтовану політику, активно працювала над привертанням уваги українських мігрантів. Навіть під час періоду Covid-19 не відбулося значущого відтоку українських працівників. Польська влада оперативно реагувала на вимоги бізнесу, продовжуючи терміни легалізації віз. Звільнені працівники із промислового та готельно-ресторанного секторів швидко впроваджувалися у логістику та електронну комерцію [56]. На кінець 2021 року польський сейм вніс зміни до законів, спрощуючи терміни перебування та працевлаштування для трудових мігрантів, розширивши характер та тривалість їх перебування на середньо- та довгостроковий.

У Польщі були впроваджені спеціальні програми для підтримки українців у відкритті бізнесу, придбанні та будівництві нерухомості, а також для стимулювання сімейної зайнятості ще до повномасштабного конфлікту. Такий підхід становить загрозу національній безпеці України, що вимагає перегляду державної політики.

Причини міграції українців до Польщі можна розглядати з економічних, політичних, соціальних та професійних точок зору. Неудовлетвореність економічною та політичною ситуацією в Україні, низьким рівнем матеріального забезпечення, відсутність сприятливих умов для особистого росту та розвитку, а також соціальної захищеності, змушують багатьох громадян мігрувати до Польщі. Польща, натомість, з вищими стандартами життя, стабільною політичною та економічною ситуацією, створює всі умови для залучення українців. З аналізу минулого стану міграційних процесів українсько-польському напрямку виділяються два основних аспекти: працевлаштування та освітній. Річна кількість українців, які отримують дозвіл на роботу в Польщі, зростає. Українські мігранти займаються різними сферами польської економіки. Міграція з України в Польщу відзначається молодшим віком. Поляки приваблюють українських випускників своїх університетів, а також зростає зацікавленість українців у вивченні польської мови та інтеграції в місцеве суспільство.

У результаті дослідження міграційних процесів між Україною та Польщею виявлено ряд важливих аспектів. Польща продемонструвала активність у створенні сприятливого середовища для українських мігрантів, особливо під час важких часів. Швидке реагування польської влади на зміни в умовах працевлаштування та терміни легального перебування свідчить про гнучкість та розуміння потреб мігрантів.

Зазначено, що польські ініціативи щодо підтримки українських мігрантів включають не лише економічний аспект, але і соціальні та освітні програми. Це сприяє інтеграції українців у польське суспільство та зменшенню можливостей відтоку робочих ресурсів до інших країн.

З іншого боку, недоліки в державній політиці України, особливо в контексті пасивності, можуть призвести до подальшого відтоку висококваліфікованої

робочої сили та молодих фахівців. Брак системних заходів для стримування міграції та створення умов для повернення мігрантів на батьківщину створює загрозу для економічного зростання та розвитку України.

Отже, наявність ефективних стратегій та системи мотивації, спрямованих як на утримання міграції, так і на повернення мігрантів, вимагає не лише усунення причин міграції, але й вдосконалення соціально-економічного розвитку країни. Тільки такий підхід може сприяти збереженню людського капіталу та розвитку України в умовах глобалізації.

РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗИ ТА ВИКЛИКИ В УПРАВЛІННІ МІГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ

3.1. Прогнозування майбутнього обсягу міграції

Дослідження, проведене в серпні 2023 року Міграційною платформою EWL та Центром Східноєвропейських студій Варшавського університету за замовленням Канцелярії Прем'єр-міністра Республіки Польща, розкриває нові тенденції міграції українських біженців. Об'єктом дослідження стали 400 повнолітніх громадян України, які зазнали міграції до Польщі та Німеччини під час війни та отримали статус тимчасового захисту у Польщі [57].

Станом на кінець червня 2023 року в Німеччині зареєстровано 1,1 млн українців, а в Польщі - 975 тисяч, що свідчить про збільшення кількості біженців у Німеччині та зменшення в Польщі протягом року. Дослідження спрямоване на розкриття причин такої тенденції та визначення чинників, які впливають на рішення біженців щодо зміни країни перебування та працевлаштування.

У результаті вивчення даних виявлено, що понад половина біженців, які з Польщі вирушили до Німеччини (53%), належать до середнього віку, що становить 35 років. Лише 2% мають пенсійний вік, що вказує на те, що переважна більшість переселенців є працездатною молоддю.

Директор міжнародної рекрутації Міграційної платформи EWL Марцін Колодзейчик підкреслив, що молодь виїжджає в основному до Німеччини через високу мобільність та готовність до працевлаштування. Зазначається, що після вторгнення Росії в Україну німецький ринок праці вперше відкрився для українців, що також впливає на зростання кількості мігрантів у Німеччині [57].

Важливим висновком є висока професійна активність громадян України, що привертає увагу на міграційному ринку та відкриває нові можливості для розвитку та інтеграції в новому оточенні.

Половина біженців з України (47%), які переселились з Польщі до Німеччини, володіє англійською мовою, щонайменше, на комунікативному рівні. У той час як кожен четвертий респондент (24%) висловлює свою здатність розмовляти німецькою мовою, трошки менше (22%) — польською.

Також варто відзначити, що 36% опитаних прибули до Німеччини з однією дитиною, а кожен десятий респондент (10%) — із двома дітьми.

Голова правління Міграційної платформи EWL, Анжей Коркус, на підставі результатів дослідження, визначив причини міграції українських біженців до Німеччини, вказавши на наявність друзів, які вже успішно влаштувалися у Німеччині та допомагають новоприбулим, а також на переваги, такі як вища заробітна плата, соціальні виплати та якісніші медичні послуги порівняно з Польщею. Дослідження також вказує на значущість курсів німецької мови, організованих урядом для біженців, як одного із ключових чинників, що допомагає українцям успішно інтегруватися в новому суспільстві та знаходити робочі можливості [57].

На сучасному етапі, міграцію розглядають як інструмент довгострокового зростання ЄС. Вивчення демонструє, що міграція надає значні економічні переваги, особливо для приймаючих країн. Зараз ЄС стикається зі зростаючим дефіцитом кваліфікованої робочої сили, головним чином через несприятливі демографічні тенденції у Європі. З урахуванням значного потоку громадян України до країн ЄС виникає важливе питання – чи вирішують мігранти, особливо з України, проблему кадрового дефіциту в країнах Євросоюзу. Це особливо важливо, враховуючи адекватний соціальний захист та правовий супровід, гарантуючи права на поселення, роботу і освіту для українських мігрантів. Право на працевлаштування вони використовують із задоволенням, оскільки вони переважно входять в робочий вік, особливо жінки.

Продовження війни може призвести до подальшої еміграції українського населення за кордон. Однак інтенсивність та напрямки цього явища будуть залежати від різних чинників.

У сучасній дискусії про майбутнє тимчасового захисту переміщених українців виникає концепція "подвійного наміру". З одного боку, це сприяє розвитку навичок для участі в економічному житті приймаючої країни, а з іншого боку, підвищує перспективи успішного повернення та реінтеграції для швидкого відновлення України. Відмінно від інших історичних прикладів міграції, Україна прагне повертати своїх громадян після закінчення війни, акцентуючи на їхній

ролі в відновленні та реконструкції. Своєчасний початок дискусії щодо кращих шляхів "подвійного наміру" позитивно вплине на планування країн ЄС та надасть чітку перспективу мільйонам українців, які були змушені залишити свою країну або можуть це зробити.

Проблематика міграції також вимагає перегляду підходів до ініціатив Східного партнерства та політики сусідства Європейського Союзу. В умовах воєнного конфлікту в Україні виникають нові виклики та загрози, які порушують становище Східного партнерства і його подальші перспективи. Еміграційна криза накладає обмеження на розвиток ініціативи, досягнення основних цілей та адаптацію до нових викликів у різних сферах.

З урахуванням усіх цих обставин, ЄС повинен активніше розглядати нові стратегії та підходи до взаємодії з партнерськими країнами, враховуючи їхнє сучасне становище. Впродовж війни в Україні, ініціативи Східного партнерства та політики сусідства ЄС потребують кардинальних змін, зокрема, у напрямі поглибленого співробітництва з ЄС в галузі безпеки та міграції, де безпека повинна бути ключовим компонентом. Співпраця України з ЄС у сфері міграції також спрямована на виконання завдань у сфері національної безпеки, хоча ці цілі поки не досягнуті повністю.

Загалом, перспективи міграції наразі пов'язані з багатьма чинниками і залишаються невизначеними у контексті повернення до попередніх моделей або прийняття нових рішень. Воєнний конфлікт в Україні перетворюється на тривалий конфлікт, який на довготривалий час покладе під загрозу економічне становище мільйонів людей і перспективи українців на повернення додому. Це також підтверджує, що масштабні переміщення людей залишаться однією з ключових рис країни у майбутніх роках.

Згідно з прогнозами Ради ЄС, наслідком міграції може бути скорочення чисельності населення України на 24–33%, залежно від тривалості бойових дій та стабільності інфраструктури [58]. Офіційні дані свідчать, що з моменту активізації збройної агресії РФ кількість населення України зменшилася на 6,7 млн осіб, впливаючи на статево-вікову структуру населення та призводячи до скорочення частки молоді віком до 20 років та жінок продуктивного віку [59;60].

Основні види міграції населення в Україні включають зовнішню міграцію (понад 7,8 млн біженців), внутрішні переміщення в межах країни (близько 8 млн осіб), незаконне вивезення громадян до РФ (2,9 млн осіб та 9400 дітей), імміграцію в Україну, де за останнім підрахунком перебуває на обліку 304 167 іммігрантів [42; 61-63].

Ці переміщення населення в Україні суттєво вплинуть на її демографічну картину, змінюючи етнічний склад, розподіл статевих-вікових груп та загальну чисельність населення. Такі зміни є наслідком складної ситуації в країні, викликані конфліктом та міграційними тисками.

22 лютого 2023 року Центр економічної стратегії представив результати аналізу міграції під час війни та її наслідків для економік України та європейських країн-реципієнтів [64].

Перше дослідження ґрунтувалося на опитуванні біженців – користувачів роумінгу мобільного оператора "Київстар", які отримували СМС з запрошенням взяти участь в опитуванні і проходили анкету на сторінці дослідницької компанії InfoSapiens. Таким чином, було опитано 1003 українців.

Друге дослідження проводив Нацбанк і базувалося на транзакціях мігрантів за картками українських банків [65].

Центр економічної стратегії умовно розділив біженців на чотири групи:

1. Класичні біженці: жінки середнього віку із дітьми, з поганою адаптацією до життя за кордоном, не знають мови, не мають місцевих друзів.
2. Трудові мігранти: знають мову, готові до праці в країні перебування, задоволені життям у новому місці, часто мають родичів за кордоном.
3. Професіонали: не зацікавлені в перекваліфікації, комфортні умови перебування, фінансова подушка безпеки, готові до повернення додому.
4. Люди із зони бойових дій: часто спрямовані в Німеччину, шукають високий рівень соцвиплат, готові до активних кроків для отримання роботи.

У більшості випадків ці люди виявили бажання жити в Україні і готові повертатись, отримавши допомогу із житлом. Також вони вказали готовність повертатись в більш безпечний регіон України за умови знаходження добре оплачуваної роботи.

Отже, державною підтримкою перспектива повернення цих людей в Україну є обґрунтованою.

Найбільше українських біженців, незалежно від країни тимчасового перебування, виїхали з Києва, Дніпропетровської та Харківської областей.

Доступні дані свідчать про помірну інтеграцію примусових мігрантів на місцеві ринки праці.

У вересні 2022 року лише 28% біженців знайшли роботу [42]. У Німеччині, серед більше ніж 350 тис. українців, які в червні шукали роботу, менше 10% вдалося її знайти, згідно з іншим опитуванням [64] наведено цифру 22%.

У Франції зайнято було лише близько 15% мігрантів, в Іспанії – 13% з 90 тис. працездатних українців-біженців.

З іншого боку, в Польщі 1,2 млн мігрантів отримали соціальне страхування, а приблизно половина з них знайшла роботу. Більшість їх працює в галузях з низькою оплатою праці, таких як логістика, промисловість, сільське господарство, будівництво, готельний бізнес, хоча велика частина біженців мала вищу кваліфікацію.

Статистика зайнятості країн, де перебувають українці, починає відображати вплив українських мігрантів на ринок праці. Наприклад, у Німеччині зростання рівня безробіття в повній мірі пояснюється включенням мігрантів у статистику з червня 2022 року, проте немає жодних ознак структурних змін на ринку праці. У Польщі, незважаючи на велику кількість мігрантів, безробіття зменшилося.

Отже, незважаючи на початкові труднощі для країн-реципієнтів через приплив українських мігрантів, переваги для економік цих країн в середньо- та довгостроковому плані значні завдяки активній інтеграції українців як на ринок праці, так і в суспільство загалом.

За словами заступника міністра економіки України Олексія Соболева, протягом минулого року кількість зайнятих у країні зменшилась з 15,6 мільйона до 12 мільйонів осіб [66].

У 2022 році офіційно безробітні налічували 2,6 мільйона осіб, що є значним зростанням порівняно з 1,7 мільйонами осіб у 2021 році.

За прогнозами Міністерства економіки, протягом першого року після завершення конфлікту до України повернуться близько 3 мільйонів біженців, а протягом другого – 1,5 мільйона. Загалом понад 75% населення, що змушене було залишити країну через війну, повернуться [64].

За даними досліджень, кожні 100 тисяч осіб, які не повернуться до України, призводять до зменшення прогнозованого ВВП країни на 0,5% [64].

"Ми впевнені, що після війни Україну чекає серйозна демографічна криза. Прогнозується, що в 2023 році коефіцієнт народжуваності становитиме 0,8 на одну жінку. Для збереження поточного рівня населення потрібно 2,2, якщо врахувати нормальні рівні відтворення", – розповів Соболев.

Одночасно відновлення України вимагатиме значних інвестицій у розмірі сотень мільярдів доларів, і саме це фінансування стане визначальним фактором для повернення людей.

Фактор безпеки визначає основний мотив українських біженців щодо можливості повернутися на батьківщину, за яким слідує економічні чинники, такі як адекватна оплата праці та покращений рівень життя.

Після закінчення війни, за результатами досліджень, близько 37% респондентів виявили готовність повернутися, тоді як приблизно 25% розглядають таку можливість у різний час, зокрема, до закінчення війни, а 12% планують повернутися навесні 2023 року. [64]

Хоча багато українців, що зараз перебувають за кордоном, висловлюють намір повернутися та виражають перевагу життю в Україні, існують ряд причин, що можуть заподіювати сумніви у фактичному поверненні.

По-перше, тривалість війни може сприяти тому, що багато українців знайдуть роботу за кордоном та адаптуються до нових умов життя.

По-друге, навіть якщо життя в Україні їм подобається більше, деякі обирають залишитися за кордоном через переконання у кращих перспективах для своїх дітей.

Також, для тих, хто виїхав з зони бойових дій, відсутність можливості повернутися може стати додатковим чинником, залежно від того, як швидко

відновляться їхні регіони або нададуть підтримку для переїзду в інші частини України.

Інші можливі причини включають неочікуваність відповідей у опитуваннях та розуміння "повернення в Україну" як тимчасового відвідування.

За розрахунками дослідників, від 860 тис. до 2,7 млн українців можуть залишитись за кордоном. Групи більш похилого віку та з нижчим рівнем освіти виявляють більшу готовність до повернення.

Також, чоловіки, після відкриття кордонів, можуть виїхати, зокрема для об'єднання зі своїми сім'ями. За оцінками, це може призвести до додаткового від'їзду від 100 до 745 тисяч українців, які вже мають родичів за межами країни.

Невідворотне неповернення українців може значно вплинути на економіку України, з потенційною втратою від 2,55% до 7,71% ВВП.

Масова міграція українських громадян у пошуках безпеки стала актуальна у 2022-2023 рр. Багато мігрантів намагаються знайти притулок в країнах Європи, однак частина українців опинилась у території держави-агресора не добровільно. На відміну від ситуації в росії, міграція українців до країн ЄС супроводжується адекватним правовим захистом, що забезпечує права на проживання, працевлаштування та освіти. Українські мігранти, які в основному є працездатними людьми, особливо жінками, активно користуються можливістю працевлаштування.

Хоча темпи виїзду за кордоном зменшилися, продовження воєнних дій може призвести до подальшої міграції українського населення. Інтенсивність та напрями цієї міграції будуть залежати від ряду факторів, таких як розширення чи обмеження зони бойових дій, прогрес у деокупації тимчасово захоплених територій, стан місцевої інфраструктури та інші чинники.

За тривалий час війни, у Польщі, Німеччині та інших країнах Європи почала формуватися українська діаспора четвертої хвилі міграції. Ця діаспора відрізняється різноманітністю за мотивами, статево-віковою структурою та рівнями освіти та кваліфікації.

Недивлячись на велику міграцію українців у 2022 році, мільйони громадян вже повернулися назад. Повернення залежатиме від умов об'єднання родин, а це визначатиметься середньо- і довготерміновою перспективою.

Отже, прогнозування подальшої міграції в Україні після завершення війни визначається різноманітністю готовності резидентів повертатися. Дослідження показує, що близько 37% респондентів вже виявили бажання повернутися, іще 25% розглядають цю можливість у різний період, а 12% планують повернутися навесні 2023 року.

З іншого боку, після відкриття кордонів чоловіки можуть виїхати за кордон, зокрема для повторного об'єднання зі своїми родинами. За оцінками, це може призвести до додаткового від'їзду від 100 до 745 тисяч українців, які вже мають родичів за межами країни. Цей аспект важливий при формуванні прогнозів, оскільки об'єднання сімей може стати суттєвим чинником у рішенні про майбутній перебіг міграційних процесів.

Загалом, прогнози вказують на те, що майбутні міграційні потоки залежатиме від широкого спектру факторів, таких як соціальні, економічні та особисті обставини. Підготовка до забезпечення умов для повернення резидентів та управління міграційними процесами буде вирішальним етапом в розвитку країни після війни.

3.2. Виклики та перспективи для управління міграційними процесами

Незважаючи на досягнення Східного партнерства, останніми роками у європейському контексті все частіше висловлюється необхідність реформування не лише самої ініціативи "Східне партнерство", але й загальноєвропейської політики стосовно країн Східної Європи. Після останнього саміту, який відбувся 15 грудня 2021 року у Брюсселі, виявлення нових викликів та загроз зовнішнього і внутрішнього характеру внаслідок широкомасштабної війни в Україні спричинило кризу у Східному партнерстві та невизначеність його майбутнього [67].

По-перше, ініціатива не вирішила жодних проблем безпеки, пов'язаних із країнами, що розташовані на сході кордонів ЄС, та не допомогла врегулювати їхні територіальні конфлікти. Ситуація довкола Придністров'я залишається напруженою, а внутрішньополітична криза в Грузії та гальмування проєвропейського курсу "Грузинської мрії" викликають обурення. Конфронтація між Азербайджаном та Вірменією залишається нестабільною, супроводжуючись політично-дипломатичними демаршами та територіальними претензіями.

По-друге, геополітичні розбіжності між країнами-учасницями посилюються. Україна і Молдова отримали статус кандидата на вступ до ЄС, водночас як Білорусь вийшла із складу Східного партнерства, а Вірменія та Грузія виявляють політику, що не прийнятна для Брюсселя.

По-третє, дезінтеграційний вплив на Східне партнерство відчувається через зовнішні чинники, пов'язані із локальними конфліктами, які впливають на відносини між країнами.

У зв'язку з цим, ЄС висловлює потребу в реформах та модернізації Східного партнерства. Ініціатива має стати транзитним інструментом для країн, що цікавляться політичною асоціацією та економічною інтеграцією з ЄС. Запровадження інструменту "Глобальна Європа" з бюджетом майже €80 млрд та поглиблення секторального співробітництва у безпеці, міграції, енергетиці, транспорті та протидії гібридним загрозам визначається як важливий крок для адаптації ініціативи до нових реалій. Забезпечення безпеки залишається ключовим компонентом цього підходу [68].

Отже, перехідні політичні та соціально-економічні процеси розвиваються належним чином, але з досить повільно. Це може бути відзначено через внутрішні проблеми, нерівномірний розвиток між країнами, а також вплив історичної спадщини, культурних відмінностей та геостратегічного контексту на партнерських шляхах. Розуміння цих факторів і їх врахування є ключовими для розробки політики, спрямованої на довгострокову підтримку перехідних процесів.

Останні зміни в галузі безпеки підкреслили важливість політичного фокусу на стабільності та безпеці. У той же час, для ініціативи Східного партнерства,

необхідно розглядати її в контексті розвитку, зокрема для посилення соціальної актуальності та розширення привабливості в регіоні. Хоча ініціативі бракує концептуальних передумов, проте важливо надати йому такі рамки для подальшого розвитку.

Унаслідок подій останніх років, таких як ситуація в Україні, Білорусі, Південному Кавказі та Сирії, Європейський Союз переглянув та оновив завдання Європейської політики сусідства [69], наголошуючи на посиленні співпраці в сфері безпеки та боротьбі з міграцією та її причинами. На поточному етапі основні пріоритети Європейської політики сусідства визначаються п'ятьма завданнями [70]:

1. Економічний розвиток та створення робочих місць, зокрема для молоді в країнах.
2. Енергетична співпраця.
3. Забезпечення безпеки, включаючи запобігання конфліктам, боротьбу з радикалізацією, фінансуванням тероризму тощо.
4. Подолання наслідків міграції, боротьба з причинами міграції та захист прав мігрантів.
5. Розширення співпраці із "сусідами сусідів".

У контексті міграції, співпраця між Україною та Європейським Союзом в рамках Східного партнерства відіграє важливу роль. У співробітництві зі східними сусідами, Єврокомісія приділяє спеціальну увагу транскордонній мобільності та безпеці, визначаючи підтримку вільного та безпечного пересування населення як важливий пріоритет.

Оскільки сучасні міграційні потоки представляють транснаціональні явища, керування ними передбачає спільні зусилля всіх держав, які стикаються з цими потоками. Європейський Союз використовує політику розвитку та участь у регіональних консультативних процесах як засоби зовнішньополітичного регулювання міграційних процесів. Обидва інструменти спрямовані на співпрацю між країнами походження, транзиту та призначення мігрантів у керуванні міграційними потоками.

Взаємодія в галузі міграції передбачає ефективне регулювання міграційних процесів, включаючи протидію нелегальній міграції, розбудову системи захисту біженців відповідно до європейських стандартів, розвиток інфраструктури інтегрованої охорони кордону, боротьбу проти корупції та організованої злочинності. Всі ці заходи розглядаються як передумова для поступового скасування візового режиму для громадян відповідних країн і як необхідні кроки для забезпечення безпеки кордонів ЄС, внутрішньої безпеки та стабільності в країнах Східного партнерства. Для втілення цих заходів ЄС надає фінансову та технічну допомогу.

Ініціатива Східного партнерства, як було відзначено, пов'язана переважно із безпекою ЄС, оскільки нестабільність будь-якої прикордонної держави може впливати на відносини з ЄС. Однак ця ініціатива включає численні аспекти, де інтереси ЄС та його Східних партнерів перетинаються. Однією з таких точок зіткнення є аспект міграції та мобільності, який прямо пов'язаний із безпекою ЄС, а також із розвитком та процвітанням країн Східного партнерства.

Узагальнюючи, можна сказати, що зовнішнє співробітництво ЄС у сфері міграції в основному розвивалося в Східній Європі. Співпраця у міграційній сфері між ЄС та країнами Східного партнерства до початку повномасштабної війни в Україні була результативною в таких напрямках, як реадмісія, візові угоди, управління кордонами та трудова міграція. Угоди про реадмісію, угоди про спрощення візового режиму, робочі угоди FRONTEX та партнерства з мобільності були впроваджені в усіх країнах Східної Європи.

Важливо відзначити, що результати міграційної співпраці ЄС із Східною Європою вважаються набагато більш результативними, ніж у випадку співпраці ЄС із країнами Південного узбережжя Середземного моря. ЄС та країни Східного партнерства не лише впровадили інструменти для зменшення нелегальних міграційних потоків, але й створили механізми для полегшення контактів між людьми. Однак така співпраця у сфері міграції між ЄС та Східною Європою ще не завершена, а навпаки, останні події свідчать про динамізм зовнішнього виміру ЄС у цьому регіоні.

В контексті Східного партнерства аспекти міграції та мобільності обговорюються через призму Тематичної платформи "Мобільність і міжлюдські контакти", орієнтованої, насамперед, на студентів, викладачів, науковців, молодь, митців та діячів культури. Завданням цієї платформи є розгляд аспектів культури та молоді, освіти, науки, досліджень та інновацій, а також міграції та інтегрованого управління кордонами. Відповідальність за керування платформою на українському фронті покладена на спеціальний підрозділ Секретаріату Кабінету Міністрів України.

В межах Східного партнерства існують тематичні платформи, які проводяться щонайменше двічі на рік і служать ареною обміну досвідом між країнами-партнерами, стосовно внутрішніх реформ. Вони також сприяють налагодженню зв'язків між експертами з країн Східного партнерства. Результати їхньої роботи представляються на засіданнях відповідних тематичних платформ, які підзвітні Міністрам закордонних справ. У рамках багатостороннього виміру Східного партнерства реалізуються практичні проєкти (ініціативи-флагмани) та експертні панелі (робочі групи), створені для підтримки роботи тематичних платформ у конкретних сферах. Ці ініціативи отримують підтримку від різних донорів, міжнародних фінансових інститутів та приватного сектору.

Завдання у сфері міграції, мобільності та інтегрованого управління кордонами включають:

1. Просування діалогу щодо міграції та політики притулку між Східними партнерами та ЄС.
2. Сприяння обміну кращими практиками для наближення до міжнародних стандартів.
3. Зміцнення систем притулку та міграції Східних партнерів.

Сфера "Міграція та мобільність" призначена для підтримки легальної міграції, обміну навичками та досвідом через мобільність, взаємного визнання кваліфікацій та діалогу з використанням академічних програм обміну. Це важливо для майбутнього соціально-економічного розвитку ЄС та його Східних партнерів. ЄС підтримує різноманітні програми, спрямовані на полегшення міграції та мобільності, а також надає допомогу біженцям та вимушеним

переселенцям, при цьому розв'язуючи основні причини нелегальної міграції та примусового переміщення.

Співпраця між Україною та Європейським Союзом в сфері міграції досягла значного прогресу. Головна мета цієї співпраці полягає в реалізації завдань, пов'язаних із національною безпекою України, що визначено відповідно до внутрішнього законодавства. Оскільки міграційна політика вважається складовою національної безпеки, невирішені питання щодо договірно-правового оформлення, недостатнє обладнання державного кордону України та нелегальна міграція становлять загрозу для національних інтересів та безпеки країни. Згідно з угодою про асоціацію, співпраця в галузі міграції розподіляється на два основні напрямки.

Перший напрямок включає в себе заходи, спрямовані на запобігання та боротьбу з нелегальною міграцією, удосконалення управління кордонами та надання притулку. Другий напрямок стосується регулювання руху трудових мігрантів, зокрема аспекти щодо працевлаштування іноземців в Україні та українців в країнах ЄС.

Основні принципи співпраці в цій сфері фіксуються в розділі III Угоди про асоціацію [71], який присвячений питанням юстиції, свободи і безпеки. Цей розділ регулює сучасні аспекти міграції осіб з третіх країн в ЄС, враховуючи принципи співпраці та принципи діяльності Союзу в сфері міграційної політики. Навіть якщо Угода про асоціацію містить загальні положення, що регулюють співпрацю в галузі міграції, вони є загальними та визначають лише основні напрямки та принципи співпраці [72].

Стаття 16 Угоди про асоціацію визначає співробітництво у сфері міграції, притулку та управління кордонами і передбачає розвиток всебічного діалогу щодо всіх аспектів цієї галузі. Зокрема, угода охоплює нелегальну міграцію, легальну міграцію, незаконне переправлення осіб через державний кордон та торгівлю людьми. Також передбачається включення проблем міграції до національних стратегій економічного та соціального розвитку регіонів, звідки походять мігранти.

Основними напрямами співпраці визначаються наступні:

- Подолання причин виникнення міграції шляхом активного використання можливостей співпраці з третіми країнами та на міжнародних форумах.
- Спільне запровадження ефективної та превентивної політики щодо боротьби з нелегальною міграцією, незаконним переправленням осіб через державний кордон та торгівлею людьми, включаючи боротьбу з організованими злочинними групами, що втівають нелегальних мігрантів, та захист жертв таких злочинів.
- Розгляд всебічного діалогу з питань притулку, зокрема практичних аспектів реалізації міжнародних конвенцій та інших документів, а також дотримання принципу "невисилання".
- Розробка правил доступу, забезпечення прав та статусу іноземців, які проживають на законних підставах.
- Подальший розвиток оперативних заходів у сфері управління кордонами, включаючи навчання, обмін найкращими практиками та інформацією.
- Посилення рівня безпеки документів.
- Розвиток ефективної політики повернення, зокрема у регіональному вимірі.
- Обмін досвідом щодо нелегального працевлаштування мігрантів.

Важливо враховувати, що співпраця повинна дотримуватись положень законодавства ЄС та національних законодавств держав Союзу та України, враховуючи складність міграційних питань, які можуть стати основними викликами відносин між Україною і ЄС. З іншого боку, Україна вже має певний досвід співпраці в цій галузі з Європейським Союзом.

Тим не менше, деякі країни-партнери виявляють бажання зосередитися на своїх власних конкретних інтересах та потребах, таких як отримання додаткових можливостей для легальної міграції або реалізація додаткових ініціатив у сфері міграції та розвитку. Загалом можна стверджувати, що, незважаючи на те, що оголошені цілі ще не були повністю досягнуті, Європейський Союз тепер повинен зосередитися на тому, як найкраще врахувати інтереси країн-партнерів у рамках цього механізму співробітництва.

Однією з причин такого становища є асиметрична взаємозалежність у відносинах між ЄС і третіми країнами, яка проявляється в рамках цих діалогових

процесів, де Європейський Союз займає більш сильну позицію. Однак ЄС не має можливості змусити країни-партнери діяти повністю відповідно до своїх бажань і не може пропонувати їм все, що вони можуть побажати в обмін на співпрацю. У цьому контексті Європейський Союз обмежений як суб'єкт. Держави-члени спрямовуються на свою сферу компетенції стосовно прийому та можливостей легальної міграції, що також понижує рівень довіри та впливу Комісії та інших інституцій ЄС у процесі переговорів. У більшості випадків ЄС пропонував фінансові внески, а не можливості для трудової міграції та мобільності, що є основним інтересом країн-партнерів.

Інтенсифікація міграційних процесів у Європі, яка є наслідком регіональної інтеграції та глобалізації, становить виклик як для країн-членів, так і для Європейського Союзу в цілому. Ефективне управління міграційними потоками є спільним інтересом всіх учасників, а також самого ЄС, який прагне стати однією з найбільш конкурентоспроможних економік у світі. Регулювання міграції стало ключовим та водночас суперечливим напрямком у сфері внутрішніх справ та правосуддя ЄС.

Потреба ЄС у співпраці з іншими країнами в управлінні міграційними потоками в останні роки підняла міграцію на перше місце в порядку денному ЄС у сфері зовнішніх відносин з ключовими країнами походження та транзиту мігрантів. Міграція сьогодні розглядається в ЄС як складова політики розвитку. Крім того, Європейський консенсус щодо розвитку включає різні міграційні питання, визнаючи складності, пов'язані з міграцією, та необхідність обґрунтованої політики, включаючи формулювання з Програми на період до 2030 року та цілей в області сталого розвитку: "Належним чином керована міграція та мобільність можуть внести позитивний внесок в інклюзивне зростання та сталий розвиток... Посилення взаємодії сприятиме безпечній, упорядкованій, регулярній та відповідальній міграції та мобільності людей, в тому числі шляхом реалізації спланованої та належним чином керованої міграційної політики"[73].

Міграційна криза та потік біженців, викликаний війною в Україні, знову поставили під сумнів необхідність та формат солідарної міграційної політики Європейського Союзу. Розгортаються обговорення між представниками двох

таборів, які висувають різні підходи до вирішення цього питання. Ініціативи в галузі міграції обговорюються з метою збереження єдності країн-членів ЄС, оскільки на сьогодні відсутні чіткі критерії розподілу біженців, і вони, володіючи відповідним статусом, можуть вільно переміщатися між країнами Європейського Союзу.

Питання тимчасового захисту. Останній етап ескалації міграційних проблем на кордонах ЄС, спричинений конфліктом в Україні, породив необхідність застосування більш гнучкої політичної лінії стосовно переміщених осіб. Хвиля біженців з України відрізняється від попередніх міграційних криз у XXI столітті, і Європейський Союз взявся за проблему цілком новим способом — до українських мігрантів було застосовано правовий інструмент, який ніколи раніше не використовувався, — механізм тимчасового захисту. Вже 4 березня 2022 року ЄС вперше в своїй історії активував Директиву про тимчасовий захист, що забезпечило переміщеним особам миттєвий доступ до захисту, житла, медичного обслуговування, зайнятості та освіти.

Правовий статус тимчасового захисту визначений Директивою 2001/55/ЄС, яка була активована спеціально для захисту осіб, що покинули Україну через початок повномасштабної військової агресії. Цей режим застосовується лише країнами Євросоюзу і лише до осіб, які перемістилися з України, таких як українські громадяни, особи, які мали статус біженця або знаходилися під іншим захистом в Україні, а також ті, хто перебував в Україні на законних підставах та не може повернутися до своєї країни.

Прийнята в 2001 році у відповідь на події в Югославії, Директива про тимчасовий захист (2001/55/ЄС)[74] передбачає надання термінової допомоги у разі масового пересування осіб, які не можуть повернутися до своїх країн через війну, насильство чи порушення прав людини.

Згідно з принципом тимчасового захисту, особа має вільний вибір країни, в якій вона хоче скористатися правами тимчасового захисту. З огляду на те, що це рішення стосується практично всіх країн ЄС, українці в наш час можуть законно перебувати зі статусом "тимчасового захисту" практично в будь-якій країні Європейського Союзу. Наприклад, український громадянин може в'їхати в ЄС

через Польщу, а потім подати заяву про тимчасовий захист та отримати дозвіл на проживання в Німеччині. У цьому випадку вони також можуть легально перебувати в Польщі чи іншій країні без подання на тимчасовий захист, оскільки між Україною та ЄС існує 90-денний безвізовий режим для громадян з біометричним паспортом. Навіть у випадку відсутності біометричного паспорта в'їзд до ЄС можливий з гуманітарних міркувань.

Унаслідок високих ризиків безпеки та складних умов проживання, особливо в регіонах України, які стали ареною військових дій, чиста міграція упродовж 2023 року продовжиться, хоча в масштабах значно менших порівняно з попередніми періодами. Проте, триває нерівномірна динаміка цього процесу. Кількість осіб, які отримали статус тимчасового захисту, зменшувалась щоквартально у 2022-2023 роках. У першому кварталі 2023 року було ухвалено 310,615 рішень про надання тимчасового захисту в Європейському Союзі для осіб, які втекли з України. Порівняно з четвертим кварталом 2022 року цей показник зменшився на 33,5%. Зниження було виявлено у всіх країнах-членах ЄС, за винятком Кіпру та Мальти. Найбільше зниження кількості рішень про тимчасовий захист зафіксовано у Польщі (-54,465) та Німеччині (-46,150), що становить 64% загального зменшення на рівні ЄС [75].

Незважаючи на це, у березні 2023 року було зафіксоване збільшення отримувачів статусу тимчасового захисту. У цьому місяці було ухвалено 101,955 рішень про надання тимчасового захисту в ЄС, що трошки вище порівняно з лютим (+4,5%) і, подібно до рівня в жовтні 2022 року, складає найвищу щомісячну кількість осіб, які вперше звернулися за притулком. Більшість рішень щодо надання тимчасового захисту у березні 2023 року було ухвалено в Німеччині (29,670) та Польщі (19,055). Навпаки, скорочення відбулося у Чехії.

Важливим аспектом є те, що в контексті розбіжностей щодо загальноєвропейської міграційної політики, інструмент, такий як тимчасовий захист (зокрема й процедура возз'єднання сімей), спільно з існуючим безвізовим режимом для громадян України, надає можливість встановлення балансу в розподілі біженців між державами ЄС. Це означає, що особи, які шукають притулку, можуть вільно пересуватися територією Європейського Союзу. Таким

чином, відміняється практика застосування Дублінської Конвенції [76], яка покладає відповідальність за розгляд клопотань про надання притулку на першу країну в'їзду особи, що шукає притулку.

Дублінська Конвенція 1990 року визначає державу-члена Європейського Союзу, яка відповідає за розгляд клопотань про надання притулку. Згідно з цією Конвенцією, особа може подавати клопотання про отримання статусу біженця лише в першій безпечній країні, кордони якої вона перетнула. З урахуванням обмежених авіасполучень на території України особа може подавати клопотання про притулок виключно в тих державах, що межують з Україною. Якщо особа перетинає кордони кількох країн та подає клопотання в країні, що не межує з Україною, її депортується до держави, кордони якої вона перетнула вперше.

Основною принциповою різницею між тимчасовим захистом та статусом біженця є те, що статус біженця — це індивідуальне право особи на міжнародний захист, яке видається після тривалої адміністративної процедури, що має свої власні особливості. З іншого боку, тимчасовий захист не є категорією міжнародного права, а представляє собою виняткові та тимчасові заходи, які вживаються у випадку масового напливу осіб, які тікають із зони збройного конфлікту. Ці заходи спрямовані на надання швидкого та спрощеного механізму колективного захисту осіб, що потребують такого захисту, і гарантують їм дозвіл на проживання та інші соціальні права [77].

Крім тимчасового захисту, Єврокомісія внесла пропозицію щодо спрощення легальної міграції до ЄС, яку схвалили 27 квітня 2022 року [78]. Цей пакет включає зміни до двох директив ЄС - про тимчасовий та постійний дозвіл на проживання. Щодо тимчасового дозволу на проживання, Єврокомісія пропонує дозволити подавати на нього не лише з території країни ЄС, де людина має намір працювати, але й з території, де вона проживає. Ініціатива враховує пілотний проєкт для українців, які виїхали через російське вторгнення.

Також Єврокомісія пропонує дозволити подавати на тимчасовий дозвіл на проживання не лише з території країни ЄС, де людина хоче працювати, але й з території, де вона проживає. Розгляд заяви займатиме чотири місяці, в цей термін

планується видача візи, необхідної для в'їзду до цієї країни ЄС, а також проведення перевірки на ринку праці [79].

Отримання такого статусу гарантує право на проживання, доступ до ринку праці, соціальну та іншу допомогу, а для несупроводжуваних дітей та підлітків — право на юридичну опіку та доступ до освіти. Окрім швидкого та ефективного надання статусу захисту переміщеним особам, значна перевага цього механізму полягає в його здатності полегшити тиск на систему надання притулку за рахунок скорочення бюрократичних процедур.

Стосовно ставлення до українських вимушених мігрантів, загальне ставлення ЄС до них є принципово відмінним від ставлення до біженців з інших країн. Результати міжнародних досліджень вказують на одну з важливих причин позитивного ставлення країн ЄС до біженців з України: претенденти на притулок з регіону Близького Сходу стикаються з більшими соціокультурними перешкодами для інтеграції в європейське суспільство [80]. Ця різниця пов'язана, зокрема, з рівнем соціально-економічного розвитку країн, з яких вони походять. У той час як Україна за індексом людського розвитку посідає 74 місце у 2021 році (піднялася на 14 позицій з 88 місця у 2022 році), наприклад, Сирія розташована на 151 місці [81].

Цей висновок підтверджує Герберт Брюкер, співробітник Інституту дослідження зайнятості Німеччини, стверджуючи, що порівняно з біженцями, які прибули до Німеччини в 2015 році, громадяни України, ймовірно, будуть більш придатні для місцевого ринку праці за рахунок вищого рівня освіти [82].

На даний момент багато країн вже вирішили продовжити термін тимчасового захисту, хоча процедура продовження відрізняється в різних країнах. Умови для продовження статусу захисту кожна країна визначає на власний розсуд. Деяке захист продовжують автоматично, в інших країнах це можна зробити онлайн, а в інших потрібно відвідати одну або кілька служб.

Європейська комісія оголосила про можливість подальшого продовження до 2025 року дії директиви ЄС про тимчасовий захист щодо прийому українських біженців. Крім Європи, програми захисту українців були також продовжені в інших країнах [83].

На даний момент існує широко поширена думка, що формалізація статусу перебування українців у ЄС може призвести до того, що більшість з них не повернеться на постійне місце проживання на Батьківщину. Кожна країна визначає власні умови для продовження статусу захисту, і цей процес відрізняється в різних країнах. З роками тривалого ведення бойових дій біженці коригують свої життєві плани, адаптуючись до нових соціальних умов.

Після закінчення тимчасового захисту перед ЄС виникає питання щодо подальшого повернення мігрантів на Батьківщину або їх інтеграції у країнах перебування. З урахуванням кваліфікації та середнього віку українських вимушених мігрантів, варто розглядати інтерес країн ЄС до інтеграції мігрантів після закінчення тимчасового захисту.

Українські біженці в Польщі отримують безкоштовну медичну допомогу та можливість навчатися польській мові. Ті, хто не проживає в центрах біженців, можуть розраховувати на фінансову допомогу близько 200 євро на місяць (для порівняння, середня зарплата в Україні зараз становить близько 370 євро).

Наразі Європарламент розглядає Директиву, яка вносить поправки та встановлює єдині правила отримання статусу залишення на постійне проживання за кордоном (ПМП) у країнах ЄС для громадян третіх країн з метою сприяння їхній інтеграції. Якщо Директиву затвердять, то в різних країнах ЄС буде [84]:

- Скорочено термін проживання, необхідний для отримання довгострокової резиденції (ПМП), з 5 до 3 років.
- Проживання на законних підставах у будь-якій країні ЄС протягом цих 3 років буде враховуватися, не обмежуючись лише країною отримання ПМП. У країні, де подається заявка на ПМП, потрібно прожити 1 рік.
- Перебування за студентськими візами, тимчасовим захистом та іншими законними підставами також буде враховуватися протягом цього терміну.
- Не буде встановлено вимог щодо мінімального щомісячного доходу претендента, замість цього дозволять демонструвати наявність накопичень, спонсорської допомоги тощо.

- Довгостроковим резидентам ЄС дозволять бути відсутніми на території ЄС до 24 місяців поспіль без втрати статусу.
- Дипломи, отримані в будь-якій країні ЄС, будуть визнаватися на тих самих умовах, як і для громадян ЄС.
- Діти довгострокових резидентів матимуть право автоматично набувати статусу довгострокового резидента ЄС без додаткових умов.
- Довгострокові резиденти зможуть вільно жити та працювати в будь-якій країні ЄС, а не лише в країні, яка видала резиденцію.
- Підтвердження володіння мовою буде обмежено рівнем А2, і мовні курси мають надаватися безкоштовно.
- ПМП буде видаватися мінімум на 5 років і автоматично продовжуватися без додаткових умов.
- Реалізується ряд моментів, пов'язаних із правовим захистом, захистом від дискримінації, соціальним та пенсійним забезпеченням, рівними правами із громадянами ЄС та іншими.

Спрощення правил має важливе значення, і не просто випадково. Європа стикається зі серйозною демографічною кризою і шукає можливості отримати додатковий робочий потік та людські ресурси. Зрозуміло, що нововведення спрямовані на всіх іноземців, але українські біженці можуть скласти наймасовішу групу претендентів на отримання ПМП (постійне місце проживання). Багато з них вже прожили половину терміну, необхідного для подання заяви на отримання статусу, і більшість має вже володіння мовою. Деякі країни ЄС також планують у найближчий час спростити процедуру отримання дозволу на проживання для іноземців, зокрема для українців.

Уряд Німеччини вже схвалив Закон про спрощене отримання громадянства [85], який, при ухваленні парламентом, дозволить отримати паспорт вже через 5 років проживання в Німеччині, а за успішну натуралізацію — навіть через три роки замість шести. При цьому не потрібно відмовлятися від інших громадянств, але необхідно забезпечувати себе самостійно та не залежати від соціальних виплат від держави. Однак для тих, хто вчинив злочин на ґрунті расизму чи антисемітизму, отримання громадянства ФРН буде неможливим.

Раніше парламент ФРН також дозволив іноземцям, які прибули за туристичною візою та знайшли роботу, працевлаштовуватися без зайвих формальностей за наявності відповідної кваліфікації, вимоги до якої також були помітно знижені.

Ці кроки свідчать про рішучість ЄС компенсувати депопуляцію, зокрема, шляхом залучення українців, багато з яких вже проживають у країнах ЄС, соціалізуються, вивчають мову та виховують дітей. Ці заходи також можна розглядати як додатковий аргумент для українських біженців, які розглядають можливість залишитися в Європі, зокрема при врахуванні економічних факторів, а не лише безпекових умов.

Громадяни України, які перебувають під тимчасовим захистом у країнах Європи, отримали право на працевлаштування в обраному місці, де цей статус надається. Згідно з даними, на рік після початку війни, близько 40% українських біженців в Європі вже знаходилися на роботі [86]. Важливо відзначити, що для громадян України, які бажають працювати за кордоном, але не їдуть у пошуках притулку через війну, процедура працевлаштування залишається практично такою самою, як і до повномасштабного вторгнення.

Українці можуть використовувати традиційні дозволи на роботу та документи, що легалізують їхнє перебування в європейських країнах, включаючи закордонний паспорт, основу для легального перебування (робочу візу, дозвіл на проживання в європейській країні) та дозволи на роботу, які видані відповідними офіційними установами в європейських країнах на запит роботодавців.

Найвищий попит на українських робітників спостерігається в Польщі. У цій країні, протягом трьох з шести місяців, працевлаштування можливе на підставі безвізового режиму, використовуючи біометричний паспорт та дозвіл на роботу. Ця можливість лишається незмінною, як і до 24 лютого 2022 року.

Для тих, хто отримав статус тимчасового захисту, процедура працевлаштування спрощена. Не потрібно чекати на видачу дозволів на роботу, оскільки тимчасовий захист дозволяє працювати без спеціальних дозволів. Це надає громадянам України більший рівень захисту в країні, яка їм надала притулок, разом із більшими пільгами та можливостями.

Деякі обмеження також були скасовані, такі як неможливість зміни роботодавця для громадян третіх країн із тимчасовою посвідкою на проживання в ЄС. У випадку втрати роботи, дозвіл на проживання буде діяти ще три місяці. Крім того, безстроковий дозвіл на проживання можна отримати після п'яти років проживання в ЄС, але тільки в одній країні.

Цей пакет заходів спрощує процес подання заявок для проживання та роботи в ЄС, а також посилює права резидентів та членів їхніх сімей. Таким чином, пропонується надійний шлях залучення нових талантів до ЄС. У жовтні 2022 року Європейська комісія запустила новий онлайн-інструмент пошуку роботи, пілотну ініціативу EU Talent Pool, яка допомагає біженцям з України знаходити роботу в ЄС, де спочатку було вказано понад 3 мільйони вакансій [87].

У Європейському союзі спостерігаються значні розбіжності в інтеграції українських біженців на ринку праці різних країн, що веде до різних рівнів адаптації українців до нового трудового середовища. За даними Welt, лише 20% українських біженців в Німеччині вдалося знайти роботу. У той час як у Польщі та Чехії, двох ключових країнах, крім Німеччини, що приймають українських біженців, цей показник становить близько більше половини [88].

Експерт з міграції Дітріх Тренхардт вказав у своїй аналітичній доповіді, замовленій Фондом імені Фрідріха Еберта, що велика різниця у цих показниках зайнятості українців в Німеччині практично не породжують широкої громадської дискусії [89].

Однією з ключових причин низького рівня зайнятості українських біженців є відносно велика фінансова допомога, яка значно перевищує аналогічні виплати у бідніших країнах (до 200 євро в Польщі та Чехії порівняно з понад 500 євро в Німеччині).

Ще однією причиною є складна бюрократія Німеччини. У березні 2022 року Польща та Чехія впровадили швидку систему реєстрації та інтеграції українців у форматі "одного вікна". В той час як у Німеччині цей процес значно складніший та триваліший, відбувається на кількох етапах у різних установах, і практично не оцифрований.

Польща виступає визначним лідером у захисті та підтримці українських громадян. На економічному рівні країна забезпечує логістичну, паливну та фінансову підтримку, а в соціальному аспекті вона виявляє великодушність у прийнятті біженців та забезпеченні різносторонньою допомогою. Підтримка та благосклонність польського суспільства до українців є невіддільною та очевидною.

Польща не лише надає важливу допомогу у кризовий період, а й викладає фундамент для посилення свого впливу в Євросоюзі. Майже 80% українців обирають Польщу для створення нового життя. У цій країні існує єдина регулярна форма допомоги для біженців - виплати на дитину, приблизно 100 євро на місяць. Хоча цей рівень допомоги визнається як невисокий, і для 56% українців він недостатній для задоволення базових потреб.

Триває процес потужної інтеграції українців на ринку праці, особливо в короткостроковій перспективі. У Польщі працевлаштовано 41% українських біженців, що є найвищим показником серед країн ЄС. Від початку війни більше 430 тис. новоприбулих громадян знайшли роботу в Польщі завдяки спрощеним трудовим процедурам. Спостерігається значна кількість вакансій, навіть в перспективі. За статистикою, Польща готова забезпечити робочі місця та зайнятість для українців.

Система спрощених процедур працевлаштування робить Польщу однією з країн із найбільш ліберальними режимами найму іноземців в ЄС. До 24 лютого у Польщі проживало 1,35 млн українців, з яких практично 95% працювали, переважно чоловіки. За даними польського Міністерства праці за 2018-2021 роки, 71% українців отримали дозвіл на роботу, а 98% — на сезонну роботу. Понад 75% пошукачів роботи наразі є жінками. Така система працевлаштування може визначити нову міграційну стратегію та допомогти подолати потенційні кризи в економіці, демографії, системах освіти, охорони здоров'я, а також на ринках житла та праці.

Польща зараз стоїть перед завданням трансформації в імміграційну країну, що є новаторським напрямком для неї. Частка українців серед мігрантів завжди була найбільшою, але їхня присутність раніше мала тимчасовий, сезонний

характер. Ситуація змінилася, і тепер українські мігранти можуть залишитися в Польщі на тривалий термін або навіть на постійній основі, залежно від подальших розвитку на полі бою та зазначених збитків.

На сьогодні можна спостерігати кілька ознак, які свідчать про послаблення стійкості країн, що приймають українських переміщених осіб. Деякі з них вже зараз повідомляють про труднощі у розміщенні. Збільшення витрат у зв'язку з російсько-українським військовим конфліктом відзначається на бюджетах європейських країн, що змушує їх зменшувати розмір допомоги для мігрантів. Обмеження бюджетів країн Східної Європи призводить до скорочення фінансування програм допомоги українським біженцям. Зокрема, такі заходи вже довелося вжити Польщі, Чехії та Словаччині, включаючи скорочення витрат на екстрене житло та скасування "солідарних внесків" для господарів житла, які прийняли українців. Це пов'язано із тим, що значна частина українських біженців вже знайшла роботу, а отже, потреба у підтримці знизилась.

Загалом, варто звернути увагу на радикальну відмінність у підході країн ЄС до українських біженців порівняно з представниками інших країн та регіонів. У випадку з біженцями з України ЄС виявляє небачену солідарність, навіть у порівнянні з минулим, коли ЄС неохоче приймав мігрантів через серйозні розбіжності серед своїх держав-членів. Значущим фактором стає етноконфесійна, культурна та мовна близькість громадян України та країн Східної Європи, а також їхнє історичне минуле, яке формує спільні цінності.

Значення має також фактор української діаспори в країнах Євросоюзу, яка може надавати гуманітарну та фінансову допомогу, сприяючи ефективній інтеграції новоприбулих. Хоча до ЄС традиційно приїжджало багато мігрантів з інших регіонів, очікувалося, що їхній потік в 2023 році має мінімізуватися; проте такий прогноз не справдився.

Нині найбільше тягару з прийому мігрантів у 2023 році несуть країни Східної Європи. Триває обурення, що навіть при денонсації міграційної квоти східноєвропейські країни можуть використовувати українську кризу біженців для своєї вигоди, що може призвести до розбіжностей щодо поділу відповідальності між державами-членами.

Існує реальна загроза, що східноєвропейські країни, не маючи досвіду у роботі з інокультурними групами, можуть бути неспроможні надати повноцінну соціальну підтримку біженцям, що може призвести до соціального невдоволення та зростання популістських настроїв. Таким чином, Євросоюз стоїть перед викликом розробки довгострокової загальноєвропейської міграційної політики. Практика показує, що українська криза може бути критичною точкою для зміни міграційної парадигми в Євросоюзі, визначаючи необхідність відмови від вузько національних підходів до міграції та наголошуючи на значенні солідарної загальноєвропейської міграційної політики.

В контексті масової міграції громадян України до країн ЄС виникає ключове питання – чи здатні мігранти з країн Східного партнерства, зокрема з України, вирішити проблему кадрового дефіциту в країнах ЄС. Це особливо актуально, враховуючи той факт, що більшість мігрантів у Євросоюзі стикається з необхідністю отримання соціальної допомоги.

При аналізі наявних досліджень з міграційних питань на сьогодні, загальна консенсусна думка полягає в тому, що міграція приносить користь країнам, що приймають мігрантів. Слід визнати, що як західні, так і українські дослідження майже одногласно підтверджують позитивний вплив міграції на економіки країн-постачальників. Аргументи включають у себе твердження про те, що мігранти сприяють економіці своїх країн через трансферти та валютні перекази на батьківщину [90].

Однак, у світлі практично катастрофічної демографічної ситуації в Україні сьогодні, думка про те, "що українські мігранти підіймають економіку Європи, і якщо їх не буде, що станеться з Україною" набуває все більшої поширеності. За даними Європейської комісії, у 2020 році 13% ключових працівників у ЄС були мігрантами. Мігранти склали 70% зростання робочої сили в ЄС за останні 10 років і внесли більше податків та соціальних відрахувань, ніж отримали у вигляді допомоги. Крім того, в Європі є вакансії для них [91].

Отже, дані вказують на різноманітність економічних наслідків мобільності робочої сили в ЄС, але в цілому ці наслідки є позитивними. Дослідження до 2022 року в країнах ЄС показують нейтрально-позитивні ефекти міграції з країн

Східного партнерства для ринків праці приймаючих країн. Це пов'язано з тим, що до 2022 року мігранти з країн Східного партнерства переважно прибували до ЄС з метою працевлаштування, що відзначалося високим рівнем зайнятості, особливо порівняно з іншими іммігрантами з третіх країн. Як відзначалося, середній рівень зайнятості мігрантів із країн Східного партнерства значно перевищував рівень інших груп мігрантів і становив 60-70% (Іспанія, Італія, Польща) [92].

Одночасно мігранти з країн Східного партнерства не впливали негативно на заробітну плату місцевих працівників чи працевлаштування інших груп працівників. Розподіл за професіями передбачав взаємодоповнюваність, а не заміщення між мігрантами та місцевим населенням. Крім того, ефекти на ринку праці були обмежені також через невелику кількість мігрантів з країн Східного партнерства в порівнянні з місцевим населенням чи іншими групами іммігрантів у приймаючих країнах.

Збільшення пропозиції робочої сили внаслідок припливу українських біженців після 2022 року може трохи пом'якшити напруженість на ринку праці єврозони. Прогнози Європейського центробанку передбачають, що приплив українських біженців призведе до поступового збільшення чисельності робочої сили в єврозоні в середньому на 0,2%-0,8% у середньостроковій перспективі. Це відповідає збільшенню чисельності робочої сили в єврозоні на 0,3-1,3 млн людей унаслідок української кризи біженців. Якщо вони зможуть швидко знайти роботу і впоратися з процесом інтеграції, українські біженці можуть сприяти ринку, вирішуючи проблему дефіциту кваліфікованих кадрів, що посилюється. Однак високий рівень невизначеності щодо майбутнього ходу війни ускладнює точну оцінку та кількісний вимір можливого впливу.

У червні 2022 року в Німеччині було зареєстровано 350 тисяч українців, що шукали роботу. До жовтня працевлаштувалася кожна десята з них. У Польщі з 1,2 мільйонів українців, які отримали номери соціального страхування (необхідна умова для офіційного працевлаштування в країні), половина знайшла роботу.

Вже є підтверджена практично економічна ефективність, яку приносять трудові мігранти з України: за даними Національного банку Польщі, акумулятивний внесок українських заробітчани становив 13% приросту ВВП Польщі за період з 2014 по 2019 роки. Крім того, українські працівники забезпечували зростання зайнятості в Польщі на 0,8% щорічно.

У період з 2013 по 2018 роки мігранти з України щорічно забезпечували приріст польського ВВП на 0,5%. Польські економісти вважали, що навіть якщо в Європі залишиться лише половина з тієї кількості мігрантів, українці вже за кілька років додаватимуть до щорічних темпів зростання ВВП Чехії, Польщі та Естонії по 1,2% щорічно, а ВВП Угорщини, Латвії, Словаччини, Литви та Румунії практично по 0,8%. При цьому довгострокові вигоди від адаптації українських мігрантів значно перевищать поточні витрати [93; 94].

Наприклад, у Польщі навесні зафіксували сплеск роздрібного продажу. Українці компенсували падіння споживання серед поляків, але при цьому ще більше додали до європейської інфляції та сприяли підвищенню цін на нерухомість [93].

За розрахунками Європейського центрального банку, від 25% до 55% українських вимушених мігрантів планують працевлаштовуватися або активно шукатимуть роботу в країнах-реципієнтах. Це призведе до збільшення робочої сили Європейського Союзу на 0,2-0,8% або на 0,3-1,3 мільйона осіб. Таким чином, біженці з України можуть стати катализатором для розвитку економік деяких країн ЄС [95].

Власні оцінки подає і Україна, зокрема Національний банк України (НБУ), який прогнозує, що завдяки українським працівникам обсяг виробництва товарів та послуг в Естонії, Польщі та Чехії до 2026 року зросте на 2,2–2,3%, а в Німеччині — на 0,6%. Це сприятиме розвитку бізнесу, зростанню податків та бюджету [96].

Важливо відзначити, що до 2022 року мігранти з України не характеризувалися невинувато високим рівнем навантаження на соціальну систему порівняно з іншими мігрантами, щодо доступу до соціальної чи сімейної допомоги. Навпаки, мігранти з країн Східного партнерства практично не мають

доступу до пенсійних фондів, у той час як облік періоду роботи за кордоном при нарахуванні пенсії після повернення для них є проблематичним.

Наприклад, мігранти з країн Східного партнерства в Німеччині схильні до безробіття більше, ніж місцеве населення, хоча цей розрив не виходить за межі норми і відповідає рівню безробіття серед інших груп мігрантів, що не є громадянами ЄС. При цьому навіть гендерна асиметрія в економічній активності свідчить на користь мігрантів із країн Східного партнерства. Наприклад, в Італії, Польщі, Іспанії та Великій Британії (за виключенням Німеччини) жінки з країн Східного партнерства є типовими годувальниками сімей, маючи більш високий рівень зайнятості, ніж чоловіки.

Українці виявилися ключовим фактором у стимулюванні економік країн Європейського Союзу, викликаючи пом'якшення впливу наслідків нової економічної кризи. На сьогоднішній день мігранти з України розглядаються як активний драйвер економічного розвитку ЄС. Вони підтримують попит на споживчі товари та послуги, зберігаючи економічну активність у той час, коли світова економіка заходить у рецесію. Українські мігранти вплинули на пожвавлення споживчих ринків країн ЄС, витрачаючи мільярди доларів з української банківської системи. Процес працевлаштування українців на нових теренах сприяє покращенню динаміки виробництва товарів та послуг в країнах ЄС, одночасно підсилюючи конкуренцію на місцевих ринках праці.

Із значним зростанням запитів на роботу, порівняно з періодом до початку війни в Україні (за оцінками польських експертів збільшення більше ніж у 20 разів), виникає питання, чи не спричинить це збільшення кількості людей, які гостро потребують працевлаштування, зарплатного та соціального демпінгу в країнах-реципієнтах. Проте немає підстав чекати негативний сценарій. Історичний досвід демонструє, що міграція біженців не обов'язково веде до зменшення рівня зайнятості чи погіршення соціальних умов на ринку праці. У багатьох випадках українські мігранти приймають найнижчі пропоновані посади, які часто значно нижчі за їхню кваліфікацію, що пояснюється недостатнім рівнем мови країни проживання або відсутністю визнання їхньої кваліфікації. Зазначається, що, глядя на географічний розподіл біженців, вони

часто осідають у великих містах, де мінімальна заробітна плата не гарантує достатніх умов існування.

Отже, міграція з країн Східного партнерства може бути потенційно вигідною для приймаючих регіонів, проте дослідження підкреслюють втрату кваліфікації як важливий фактор, що мінімізує можливі вигоди. Незважаючи на високий рівень освіти, мігранти з країн Східного партнерства часто працевлаштовуються на менш кваліфікованих робочих місцях. У той час, коли висококваліфіковані мігранти з країн Східного партнерства заповнюють вакансії в галузі побутового обслуговування та приватного сектору в Італії та Іспанії, у Німеччині неправильне використання потенціалу кваліфікацій мігрантів спричинило збільшення рівня безробіття.

На індивідуальному рівні ринок праці не може повністю використовувати продуктивний потенціал мігрантів, що робить їх вразливою частиною населення. Зокрема, потенційно низький рівень зайнятості створює високу ймовірність отримання допомоги по безробіттю порівняно з місцевим населенням. Інституційні бар'єри, такі як складні процедури визнання професійних кваліфікацій, виступають важливими передумовами втрати кваліфікації. Більш того, це частково пов'язано з недостатнім рівнем знання мови країни, яка приймає мігрантів. Втрата кваліфікації також виникає через обмежений час перебування мігрантів на ринку праці. Якщо тривалість їхнього перебування не передбачає адекватного повернення від таких інвестицій, то виникає питання інтеграції мігрантів в країну прийому.

Ще одним фактором є іноземний капітал. Багато компаній уже вирішили скоротити свою присутність або вийти з ринків Росії та Білорусі. Їхні замовлення направляються до країн ЄС. Компанії також переносять свої сервісні центри або відкривають виробництво в країнах ЄС. Виходження компаній з російських та білоруських ринків сприяє створенню додаткових робочих місць у країнах ЄС. Таким чином, більшість прогнозів стосовно довгострокового впливу української міграції на європейську економіку є позитивними.

Але прибуття біженців впливає на економіку не стільки через пропозицію робочої сили, скільки через використання державних послуг та інтеграційну

політику. Країнам ЄС слід адаптувати системи освіти та медичного обслуговування, намагаючись ефективно використовувати кваліфікацію цих осіб, особливо з урахуванням того, що відсоток українських громадян, активних на ринку праці, може бути нижчим, ніж раніше, але вкрай важливим.

З погляду фахівців Світового банку, надзвичайно високі темпи старіння населення в різних регіонах світу змушують багато країн все більше покладатися на міграцію як на стратегічний інструмент для реалізації потенціалу довгострокового зростання їхньої економіки. Зокрема, автори Доповіді про світовий розвиток на 2023 рік, під назвою "Мігранти, біженці та суспільства", охарактеризовують цю тенденцію як унікальну можливість досягнення великого позитивного впливу міграції на економіку та суспільства. Як багаті країни, так і зростаюча кількість країн з середнім рівнем доходу, які традиційно були основними джерелами міграції, стикаються із скороченням населення, що призводить до загострення глобальної конкуренції за робочу силу та талановитих фахівців [97;98].

Отже, країни ЄС виявляють потребу як у висококваліфікованих, так і в низькокваліфікованих мігрантах. Негативні тенденції щодо зменшення робочої сили в Європі призвели до спрощення легальної міграції до ЄС з боку Єврокомісії.

Структурні перетворення в європейській економіці можуть загострити проблему дефіциту кадрів, особливо при низьких темпах економічного зростання та високій інфляції. Це змушує багато країн ЄС значно лібералізувати міграційне законодавство та впроваджувати нові інструменти для залучення трудових ресурсів з інших регіонів світу. Саме з цієї причини Єврокомісія спростила процес легальної міграції до ЄС. Зацікавлені сторони, зокрема роботодавці та об'єднання роботодавців, визначені як ключова зацікавлена група та прихильники лібералізації міграційної політики стосовно країн Східного партнерства. З іншого боку, працівники, профспілки та асоціації працівників, зазвичай розглядаються як опоненти та сторони, які не підтримують ідею більш ліберальної міграційної політики. Зауважено, що третина експертів вважає, що

їхні уряди найімовірніше виступлять проти переходу до більш ліберальних рамок міграційної політики.

Отже, як висновки, можна зазначити, що міграційні процеси потребують уваги та ефективного управління, щоб максимізувати їхні позитивні аспекти та зменшити можливі негативні наслідки. Відкриття для діалогу та співпраці між країнами може сприяти створенню сталих та взаємовигідних міграційних стратегій.

Незважаючи на досягнення Східного партнерства, останніми роками у європейському контексті все частіше висловлюється необхідність реформування не лише самої ініціативи "Східне партнерство", але й управління міграційними процесами взагалі.

Українці, що переїжджають до країн ЄС, виконують важливу роль у підтримці економічного зростання та компенсації дефіциту робочої сили. Варто враховувати, що їхня інтеграція в новому оточенні вимагає систематичного підходу.

Ефективне управління міграційними процесами передбачає розвинуту систему підтримки для мігрантів, включаючи освіту та медичне обслуговування. Також важливо забезпечити визнання їхніх професійних кваліфікацій та полегшити процедури їхнього соціального включення.

Глобальний вимір міграції стає ключовим аспектом стратегій розвитку. Зростаючі темпи старіння населення світу змушують країни активно шукати інноваційні підходи до привертання мігрантів як ресурсу для підтримки довгострокового економічного зростання.

Усвідомлення економічного та соціокультурного внеску мігрантів, а також врахування їхніх потреб та можливостей, є важливим етапом для справедливого та ефективного управління міграційними процесами.

Спільні зусилля та відкритий діалог між країнами, що приймають та відправляють мігрантів, можуть сприяти розробці політик, які враховують потреби всіх сторін і сприяють сталому розвитку. Такий підхід допомагає зробити міграційні процеси дієвим інструментом для забезпечення економічного та соціального розвитку як у країнах прийому, так і у країнах походження.

ВИСНОВКИ

В даній роботі, головним чином, було виконано низку завдань.

Охарактеризовано міграційну політику Польщі, перед початком війни в Україні, міграційна політика Польщі була спрямована на привабливість країни для закордонних працівників та мігрантів. Польща активно розвивала свою економіку та створювала сприятливі умови для притягнення іноземних робітників. В рамках цієї політики, Польща впроваджувала спрощені процедури для отримання робочих дозволів, зокрема для громадян України. Такі заходи сприяли залученню українських працівників до польського ринку праці і забезпечували різноманіття робочої сили для різних секторів економіки.

Досліджено вплив війни в Україні на міграційні процеси в країні та визначено проблеми в управлінні цими процесами в період конфлікту. Управління міграційними процесами в Польщі під час війни в Україні має як позитивні, так і негативні аспекти. Позитивні включають гнучкість та гуманітарну допомогу, а також інтеграційні програми. Однак недостатня інфраструктура, координація та виклики інтеграції можуть створювати проблеми. Ефективна координація та інтеграційні програми є ключовими для успішного управління міграційними потоками та підтримки мігрантів під час конфлікту.

Проаналізовано заходи, спрямовані на забезпечення безпеки та інтеграції переселенців, українці, які прибули в Польщу після 24 лютого 2022 року, мають можливість користуватися безкоштовною медичною допомогою, реабілітацією, також є право працевлаштуватись, відвідувати курси мови, є різні програми для тимчасового житла. Реакція Польщі на великий потік українських біженців була важливою, витративши значні кошти на допомогу та отримавши підтримку від різних організацій.

Також розглянуто економічні та соціальні аспекти міграційної політики. Польща давно стала основною країною призначення для українських трудових мігрантів. З одного боку, це сприяло зміцненню міжлюдських і міждержавних стосунків та взаєморозумінню. Проте, з іншого боку, це загрожує Україні втратою

населення і неоднозначно сприймається частиною громадян у Польщі, які вбачають в українських працівниках конкурентів на ринку праці та чинник, що сприяє стагнації рівня заробітних плат.

Надано прогноз майбутнього обсягу міграції, прогнозування подальшої міграції в Україні після завершення війни визначається різноманітністю готовності резидентів повертатися. Дослідження показує, що близько 37% респондентів вже виявили бажання повернутися, іще 25% розглядають цю можливість у різний період, а 12% планують повернутися навесні 2023 року.

З іншого боку, після відкриття кордонів чоловіки можуть виїхати за кордон, зокрема для повторного об'єднання зі своїми родинами. За оцінками, це може призвести до додаткового від'їзду від 100 до 745 тисяч українців, які вже мають родичів за межами країни. Цей аспект важливий при формуванні прогнозів, оскільки об'єднання сімей може стати суттєвим чинником у рішенні про майбутній перебіг міграційних процесів.

Загалом, прогнози вказують на те, що майбутні міграційних потоків залежатиме від широкого спектру факторів, таких як соціальні, економічні та особисті обставини. Підготовка до забезпечення умов для повернення резидентів та управління міграційними процесами буде вирішальним етапом в розвитку країни після війни.

У роботі розглянуто виклики та перспективи для управління міграційними процесами, зокрема в контексті війни в Україні. Країни ЄС відчувають потребу в мігрантах з різним рівнем кваліфікації, внаслідок чого було спрощено процедури легальної міграції. Зменшення робочої сили в Європі та структурні зміни в економіці створюють виклики, такі як дефіцит кадрів, що змусили країни лібералізувати міграційне законодавство та використовувати нові інструменти для залучення трудових ресурсів.

Єврокомісія сприяла спрощенню легальної міграції до ЄС, зазначаючи підтримку роботодавців і об'єднань роботодавців, але стикається з опозицією працівників, профспілок і асоціацій працівників. Більше третини експертів не очікують від своїх урядів підтримки переходу до більш ліберальних міграційних рамок.

Узагальнюючи, управління міграційними процесами в ЄС вимагає комплексного підходу з урахуванням потреб різних сторін. Ефективна координація та співпраця між країнами можуть сприяти розробці сталого та взаємовигідного стратегічного плану в умовах глобальної міграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фащевський М. І., Руденко Л. Г., Демченко М. П., Мисевич К. М.
2. Міждержавні міграційні зв'язки України: основні тенденції та проблеми /М. І. Фащевський, Л. Г. Руденко, М. П. Демченко, К. М. Мисевич //Український географічний журнал – 2007. - № 4. С. 33 – 38.
3. Українське суспільство: міграційний вимір (Національна доповідь) Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – К., 2018. – 396 с.
4. Западнюк С. О. Міграції населення України: передумови, динаміка та наслідки розвитку / Наук. Ред.. Руденко Л. Г. – К.: 2011. – 240 с.
5. Зовнішні трудові міграції населення України / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України / Е. М. Лібанова (ред.), О. В. Позняк (ред.). – К.: РВПС НАН України, 2002. – 206 с
6. Западнюк С. О. Міграції населення України: внутрішньорегіональний вимір / С. О. Западнюк // Український географічний журнал – 2012, № 2. С. 28 – 33.
7. Дані з міграції населення. Методологічні пояснення [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
8. Міграційні процеси у світі - Available from: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/18/infografika/suspilstvo/trudovamihracziya-skilky-ukrayincziv-pracyuvaly-kordonom-2019-2021-rokax#google_vignette>
9. Міграційні процеси в регіонах/МОН України/ 2022 Available from: <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/03/robota_10.pdf>
10. Міграція Українців/НІСА/2023 Available from: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-02/migrats_Pol-fbd2a.pdf>
11. Міграція і толерантність в Україні/Київ«Стилос»/2007 Available from: <<https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/MigTol.pdf>>
12. Українське суспільство: міграційний вибір/ІДСС/2018 Available from: <https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf>

13. Claude Calame. L'idéologie concentrationnaire est à l'œuvre en Europe / Calame Claude // Le Temps. – 2016. – 21 mars.
14. Greenhill Kelly M. . Strategic Engineered Migration as a Weapon of War / Kelly M. Greenhill // Civil Wars, Journal Article . – 2008. – March. – Vol. 10. – Is. 1. – P. 6–21.
15. Breedlove: Russia's Syria campaign sending foreign fighters to Europe /
16. John Vandiver // Stars and Stripes. – 2016 – 1 March. OFF». – 2015. – 6 Nov. – Available from: <<http://fakeoff.org/politics/strategicheskoeoproektirovanie-migratsiikak-novoe-oruzhie-voyny>>
17. Нгуєн Л. Міграція як зброя [Електронний ресурс] / Л. Нгуєн// Сайт «Free Voice Information Analysis Center». – 2016. – 29 березня. – Available from: <<http://iac.org.ua/migratsiya-yak-zbroya/>>
18. Bello V. The spiralling of the securitisation of migration in the EU: from the management of a 'crisis' to a governance of human mobility? Journal of Ethnic and Migration Studies. 2022. Vol. 48 (6), pp. 1327-1344. DOI: 10.1080/1369183X.2020.1851464
19. Burov I. Labour migration as a consequence of the government's socio-economic policy over the past four years (2014-2018). Ukrainian Society: monitoring of social changes: collection of scientific papers. 2018. Vol. 6 (20), pp. 166-170.
20. Ilyash O., Smoliar L., Lupak R., Duliaba N., Dzhadan I., Kohut M., & Radov D. Multidimensional analysis and forecasting of the relationship between indicators of industrial and technological development and the level of economic security. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. 2021. Vol. 5/13 (113), pp. 14-25. DOI: 10.15587/1729-4061.2021.243262.
21. International migrants by country. Available from: <https://www.pewresearch.org/global/interactives/international-migrants-by-country/>
22. Гусак, Д. Міграційна криза в Республіці Польща внаслідок російсько-української війни. Літопис Волині 28 (2023): 209-214. DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.28>
23. UNHCR (2022), Ukraine refugee situation, [Online], available at: <https://cutt.ly/10qCAks>

24. Delegation of the European Union to Ukraine. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukrain>

25. Німеччина прийме всіх біженців з України. URL: <https://www.dw.com/uk/мвс-німеччина-прийме-всіх-біженців-з-україни-незалежно-від-національності/a-61031277>

26. Кількість біженців з України стала найбільшою з часів Другої світової війни, – ООН. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/kilkist-bizhentsiv-ukrayini-stala-naybilshoyu-1673190306.html>

27. Актуальна ситуація на кордоні з Польщею. URL: <https://www.ukrainianinpoland.pl/uk/how-many-ukrainians-have-crossed-the-ukrainian-polish-border-since-the-beginning-of-the-war-current-data-uk/>

28. Інформація для біженців у Польщі на 2023 рік. URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/informacia-dla-bizenciv-u-pol-si-na-2023-rik-10340>

29. Працевлаштування в Польщі. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/pratsevlashtuvannya-v-Polshchi>

30. Зміни у програмі 40+ на біженця з України із листопада: виплати будуть у 2023 році. URL: <https://uapl.info/zminy-u-prohrami-40-na-bizhentsia-z-ukrainy-iz-lystopada-vyplaty-budut-u-2023-rotsi/>

31. Українські біженці в Польщі, Чехії й Румунії: хто вони, чого чекають і чи повернуться додому. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/project/2021/workineu/article6.html>

32. Як знайти допомогу. URL: <https://help.unhcr.org/poland/uk/як-знайти-допомогу>

33. Нові «500+» для біженців з України в Польщі: це – гроші на ліки. Як їх отримати. URL: <https://www.yavp.pl/uk/novini/novi-500-dlia-bizhentsiv-z-ukrainy-v-polshchi-tse-hroshi-na-liky-yak-ikh-otrymaty-19947.html>

34. Українці у Польщі зможуть отримати ще один вид грошової допомоги. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/14/novyna/suspilstvo/ukrayinczi-polshhi-zmozhut-otrymaty-shhe-odyn-vyd-hroshovoyi-dopomohy>

35. Польща змінила правила перебування та надання допомоги біженцям України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3634479-polsa-zminila-pravila-perebuvanna-ta-nadanna-dopomogi-bizencam-z-ukraini.html>

36. Польща змінила правила перебування та надання допомоги біженцям України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3634479-polsa-zminila-pravila-perebuvanna-ta-nadanna-dopomogi-bizencam-z-ukraini.html>

37. Настрої та оцінки українських біженців (липень – серпень 2022 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p>

38. Два мільярди євро податків: яку вигоду отримує Польща від українських переселенців? URL: <https://evacuation.city/articles/248173/splatili-2-milyardi-yevro-podatkov-yaku-vigodu-otrimuye-polscha-vid-ukrainskih-pereselenciv>

39. Чи повернуться українці додому: опитування серед переселенців у Польщі та Німеччині. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1290/will-ukrainians-return-home-survey-among-immigrants-in-poland-and-germany>

40. 4 na 10 uchodźców z Ukrainy znalazło zatrudnienie w Polsce. URL: <https://silesion.pl/4-na-10-uchodzcow-z-ukrainy-znalazlo-zatrudnienie-w-polsce/>

41. Co Polacy sądzą o wojnie na Ukrainie? Zobacz nowy sondaż CBOS. URL: <https://polskieradio24.pl/5/1222/artykul/3095133,co-polacy-sadza-o-wojnie-na-ukrainie-zobacz-nowy-sondaz%C2%A0cbos>

42. Ukraine situation Flash Update #60. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/105074>

43. Kozubek, K. The Ukrainian Factor in Polish Foreign Policy / K. Kozubek // The Polish Quarterly of International Affairs. – 2020. – Vol. 29, No. 4. – pp. 47-64.

44. Грищенко, Д. Пріоритетні напрями економічної співпраці України з Польщею в умовах війни. Diss. Національний авіаційний університет, 2023. URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/59998/1/%d0%a4%d0%9c%d0%92_292_2023_%d0%93%d1%80%d0%b8%d1%89%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be_%d0%94%d0%a1.pdf

45. Гринчишин О. М. Українсько-польські міжрегіональні відносини: особливості та перспективи розвитку / О. М. Гринчишин // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Міжнародні відносини». – 2018. – Вип. 37. – С. 151-159.

46. Вакуленко Ю. М. Україно-польська співпраця у галузі культури: проблеми та перспективи / Ю. М. Вакуленко // Молодий вчений. – 2020. – № 5(85). – С. 129-133.

47. Микитась І. Б. Україно-польська співпраця у сфері науки та освіти / І. Б. Микитась // Наукові записки Університету «Києво-Могилянська академія». Політичні науки. – 2019. – № 5. – С. 86-91.

48. Петренко О. В. Інституціоналізація українсько-польської співпраці в межах Європейського Союзу / О. В. Петренко // Правова доктрина. – 2021. – № 1. – С. 99-108

49. Білик Л. М. Нові виклики українсько-польської співпраці: сучасний стан та перспективи / Л. М. Білик // Польсько-українські дослідження. – 2019. – № 3. – С. 48-62.

50. Гринюк О. М. Українсько-польські відносини в контексті співпраці на міжрегіональному рівні / О. М. Гринюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Міжнародні відносини». – 2021. – № 21. – С. 94-100.

51. Гром'як Н. М. Україно-польська науково-технічна співпраця: актуальні виклики та перспективи / Н. М. Гром'як // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія «Економіка». – 2019. – № 3. – С. 37-43.

52. Клішевський В. А. Модель українсько-польської співпраці в умовах сучасної євроінтеграції / В. А. Клішевський // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Політичні науки. – 2020. – № 1. – С. 69-76.

53. Магда І. Міжнародні зв'язки України та Польщі: проблеми і перспективи співробітництва / І. Магда // Дипломатичний вісник. – 2018. – № 9. – С. 55-59.

54. Мельник Н. А. Політико-економічні відносини України та Польщі: проблеми та перспективи / Н. А. Мельник // Дипломатичний часопис. – 2020. – № 6. – С. 42-47.

55. Микитась І. Б. Україно-польська співпраця у сфері науки та освіти / І. Б. Микитась // Наукові записки Університету «Києво-Могилянська академія». Політичні науки. – 2019. – № 5. – С. 86-91.

56. Дрозд О. В. Інституційна база українсько-польської співпраці: сучасний стан та перспективи розвитку / О. В. Дрозд // Світова економіка та міжнародні відносини. – 2019. – № 10. – С. 95-104

57. Дослідження «З Польщі до Німеччини. Нові тенденції міграції українських біженців». URL:

<https://ewl.com.ua/%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B7-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%89%D1%96-%D0%B4%D0%BE-%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8/>

58. Гірше за Голодомор: через вторгнення РФ Україна може втратити до 33% відсотків населення – дослідження NoBrainerData. URL: <https://prm.ua/hirshe-zaholodomor-cherez-vtorhnennia-rf-ukraina-vtratyt-do-33-vidsotkiv-naselennia-doslidzhennia-nobrainerdatta/>

59. Верховна Рада України. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік». Київ, 2022. 13 с. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1527959>

60. The War and the Future of Ukraine's Population. URL: <https://migrantlife.wp.st-andrews.ac.uk/files/2022/03/The-War-and-the-Future-of-Ukraines-Population.pdf>

61. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні опитування загального населення раунд 8, 17 - 23 серпня 2022 року. URL: <https://dtm.iom.int/reports/zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund-8-17-23?close=true>

62. Як і чому Росія краде українських дітей. URL: https://zaxid.net/statti_tag50974/

63. HRW звинувачує Москву в «примусовому вивезенні» українців до Росії.
URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/hrw-moskva-prymusove-vyvezenni-ukrayintsi/32013806.html>

64. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? URL: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/>

65. Дослідження НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/popri-potochni-vikliki-vpliv-vimushenoyi-migratsiyi-z-ukrayini-na-ekonomiki-krayin-retsipiyentiv-u-perspektivi-bude-pozitivnim--doslidjennya-nbu>

66. Наскільки масштабною буде демографічна криза в Україні і як повернути біженців. URL: <https://texty.org.ua/fragments/109074/yakym-ye-masshtab-majbutnoyi-demohrafichnoyi-kryzy-v-ukrayini/>

67. Спільна декларація за підсумками шостого Саміту Східного партнерства. — Євроінтеграційний Портал. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4355>

68. Eastern Partnership Foreign Ministers meeting, 12 December 2022, Eastern Partnership Foreign Ministers meeting. — European Council, https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-ministerial-meetings/2022/12/12/?utm_source=dsmsauto&utm_medium=email&utm_campaign=Eastern+Partnership+Foreign+Ministers+meeting.

69. Європейська політика сусідства та потенціал нової Посиленої угоди Україна-ЄС як чинники європейської інтеграції України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/integratsiya-ukraini-do-es/evrop-polituka/>

70. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/index_en.

71. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами/членами, з іншої сторони. — Кабінет Міністрів України, [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine/EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine/EU_Association_Agreement_(body).pdf).

72. Установчі договори Європейського Союзу (консолідовані версії) / Пер. Державного департаменту з питань адаптації законодавства, за заг. ред. Олени Зеркаль. — К.: «Ніка/Прінт», 2010. — 416 с.

73. Unlocking the Positive Impact of Migration on Sustainable Development to Recover Better, Faster and Stronger from COVID-19. URL: <https://migrationnetwork.un.org/statements/unlocking-positive-impact-migration-sustainable-development-recover-better-faster-and>

74. Директива Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 р. Про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Direkt_ES_2001_55.pdf.

75. Germany, Poland and Italy are Home to More than Half of Ukrainian Migrants in the EU, EEA and UK. URL: <https://datawrapper.dwcdn.net/UoA2Z/1/>

76. The Dublin Regulation. URL: <https://www.unhcr.org/media/dublin-regulation>

77. Тимчасовий захист чи статус біженця: в чому принципова різниця? URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/210033_timchasoviy-zakhist-chi-status-bzhentsya-v-chomu-printsipova-rznitsya.

78. Legal migration: Attracting skills and talent to the EU. — European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_2654.

79. Rapid Response by EU+ Countries to Address the Needs of Displaced People from Ukraine. — European Union Agency for Asylum, https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2022-03/2022_situational_update_9_Ukraine_EN_1.pdf.

80. We see good integration prospects for Ukrainian refugees». — IAB Forum, <https://www.iab-forum.de/en/we-see-good-integration-prospects-for-ukrainian-refugees>

81. Ukraine inches forward in human development. — United Nations, Ukraine, <https://ukraine.un.org/en/105324-ukraine-inches-forward-human-development>.

82. Refugees from Ukraine face considerable uncertainty about their future. — IAB Forum, [https:// www.iab-forum.de/en/refugees-from-ukraine-face-considerable-uncertainty-about-their-future/](https://www.iab-forum.de/en/refugees-from-ukraine-face-considerable-uncertainty-about-their-future/)

83. EU Solidarity with Ukraine: one year of temporary protection for people fleeing Russian aggression against Ukraine. — European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR), https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/eu-solidarity-ukraine-one-year-temporary-protection-people-fleeing-russian-aggression-against-2023-03-09_en.

84. Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL concerning the status of third-country nationals who are long-term residents (recast) OM/2022/650 final, <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0650>.

85. Germany wants to ease nationality requirements in bid to encourage immigration. — Le Monde, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/08/24/germany-to-ease-nationality-requirements-in-bid-to-encourage-immigration_6106749_4.html.

86. Council Implementation Decision Establishing the Existence of a Mass Influx of Displaced Persons from Ukraine within the Meaning of Article 5 of Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001, and Having the Effect of Introducing Temporary Protection. — EUR-Lex, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0091&qid=1646384923837>

87. EU Talent Pool Pilot, https://eures.ec.europa.eu/eu-talent-pool-pilot_en

88. 80% of Ukrainian refugees in Germany jobless — Die Welt, <https://www.azerbaycan24.com/en/80-of-ukrainian-refugees-in-germany-jobless-die-welt/>

89. Fleeing Ukraine: Displaced people's experiences in the EU, <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/ukraine-survey>.

90. Migration to Advanced Economies Can Raise Growth. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2020/06/19/blog-weo-chapter4-migration-to-advanced-economies-can-raise-growth>

91. Як хвиля вимушених мігрантів з України впливає на економіку країн Європи. — Національний банк України, <https://bank.gov.ua/ua/news/all/popri-potochni-vikliki-vpliv-vimushenoyi-migratsiyi-zukrayini-na-ekonomiki-krayin-retsipiyentiv-u-perspektivi-bude-pozitivnim--doslidjennya-nbu>

92. Kahanec, Zimmermann, Kurekova, Biavaschi Labour Migration from EaP Countries to the EU — Assessment of Costs and Benefits and Proposals for Better Labour Market Matching, https://docs.iza.org/report_pdfs/iza_report_56.pdf.

93. GOŚCINNA POLSKA2022+. — Wise Europe, <https://wise-europa.eu/wp-content/uploads/2022/08/Hospitable-Poland-2022.pdf><https://wise-europa.eu/2022/08/23/goscinna-polska-2022/>.

94. Uchodźcy na rynku pracy: bilans na plus i liczne wyzwania, <https://forsal.pl/praca/artykuly/8400061,uchodzcy-na-ryнку-pracy-bilans-na-plus-i-liczne-wyzwania.html>.

95. The impact of the influx of Ukrainian refugees on the euro area labour force. — European Central Bank, https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202204_03~c9ddc08308.en.html.

96. Вплив українських мігрантів на економіки країн-реципієнтів. — Національний банк України, https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf.

97. Better Migration Policies Can Help Boost Prosperity in All Countries. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/04/25/better-migration-policies-can-help-boost-prosperity-in-all-countries>

98. Migrants, Refugees, And Societies. — A World Bank Group Flagship Report 2023, <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023> (file:///d:/Downloads/WDR_FullReport.pdf).

99. The 2022 Brussels summit. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/2022_Brussels_summit

100. European Council conclusions. European Council. 24.03.2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/25/europeancouncil-conclusions-on-the-russian-military-aggression-against-ukraine-24-march-2022/>

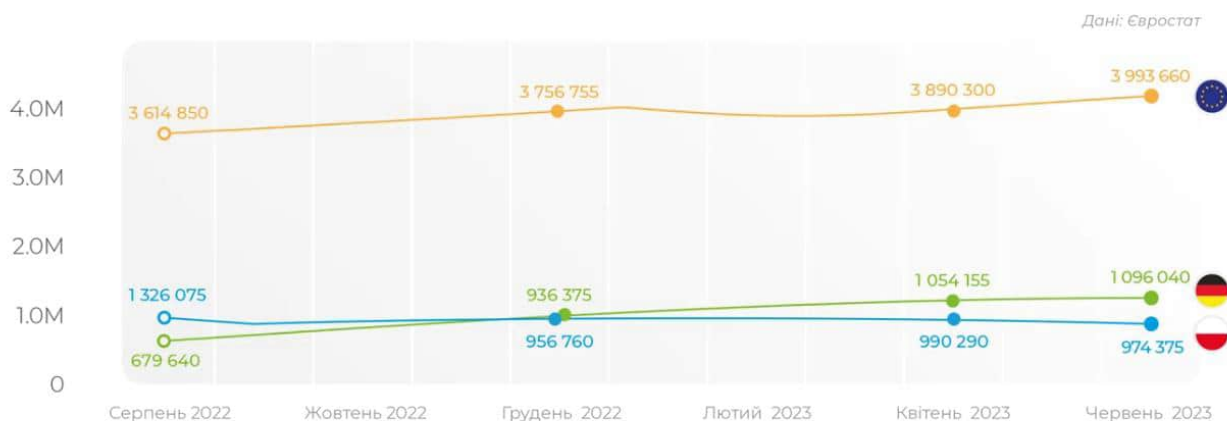
101. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. Official Journal. 07.08.2001. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0055>
102. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Operational data Portal. Ukraine refugee situation. Available from: <http://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
103. Комісія створила «Платформу солідарності». Солідарність ЄС з Україною: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/index_uk.
104. Імплементативне Рішення Ради (ЄС) 2022/382, що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU22006>.
105. Хартія основних прав Європейського Союзу. Міжнародний документ від 07.12.2000 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_524
106. Commission Communication. Providing operational guidelines for external border management to facilitate border crossings at the EU-Ukraine borders. Official Journal. 04.03.2022. Available at: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2022:104I:FULL&from=EN>

ДОДАТКИ

Додаток А

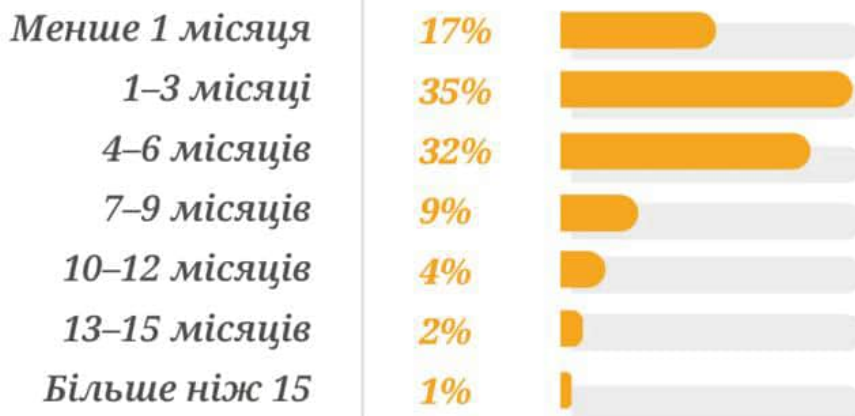
Результати дослідження «З Польщі до Німеччини. Нові тенденції міграції українських біженців» [57]

Кількість громадян України, які користуються тимчасовим захистом у Німеччині та Польщі (серпень 2022 - червень 2023)

Як довго Ви знаходилися в Польщі під час війни?

N=400

Середня тривалість перебування в Польщі — 4 місяці

Коли Ви приїхали до Німеччини під час війни?

N=400

